

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ULLA-MAIJA RAITTILA

Kuvataiteilijoiden asema yhteiskunnassa

taiteilijapolitiikka, rahoitus ja arvostus

KUVATAITEEN KOULUTUSOHJELMA
2021

Tekijä Raittila, Ulla-Maija	Julkaisun laji Opinnäytetyö, alempi AMK	Päivämäärä toukokuu 2021
	Sivumäärä 64	suomi
Julkaisun nimi Kuvataiteilijoiden asema yhteiskunnassa – taiteilijapolitiikka, rahoitus ja arvostus		
Tutkinto-ohjelma Kuvataiteilija AMK		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytteessä kartoitettiin kirjallisuuskatsauksen avulla kuvataiteilijoiden asemaa yhteiskunnassa. Tavoitteena oli luoda kokonaiskuva vaikeasti jäsennettävästä tilanteesta. Kuvataiteilijat elävät köyhydessä, ja heidän työmarkkina-asemansa ja sosiaaliturvansa ovat heikkoja ja puutteellisia. Kuvataiteilijan ammattia ei tunnisteta työksi yhteiskunnallisissa rakenteissa, ja toisaalta ala nojaa vahvasti meritoitumiseen. Vain harvat saavat apurahoja, pääsevät näyttelyihin, saavat palkintoja, tulevat noteeratuiksi ja pystyvät harjoittamaan ammattiaan edes sivutoimisesti. Alan tulevaisuutta leimaa elitisoituminen.</p> <p>Taidealalta puuttuvat sekä laatukriteerit että osaamisen tunnistaminen ja määrittäminen. Koulutus ei ole pystynyt poistamaan taiteilijoiden yhteiskunnallista eriarvoistumista ja syntyvää katkeruutta. Taiteilijan työ ei suoranaisesti ole kannattavaa liiketoimintaa eikä palkkatyötä. Taiteilija aloittaa työskentelyn suurella ajan ja rahan sijoituksella, vaikka hänellä ei ole takeita saada työstään korvausta.</p> <p>TAIKE, Suomen Taiteilijaseura ja taidejärjestöt ajavat taiteilijoiden etuja ja apurahajärjestelmän uudistamista. Kuvataiteilijoiden tulisi saada työstään näyttelykorvausta, Kuvasto-korvauksia teosten esillä olostä sekä selkeät ohjeet työnsä ja aikansa hinnoittelulle. Apuraha haluttaisiin muuttaa palkaksi, mutta ongelmaksi edelleen jää alalla vallitseva ankara kilpailu, jonka seurauksena kaikki edellä mainitut parannukset koskevat vain pientä ryhmää kuvataiteilijoista. Perustulo helpottaisi taiteilijoiden asemaa laajalti.</p> <p>Johtopäätöksissä todettiin kompetenssin määrittämisen olevan tärkeää työllistymisen kannalta. Tarvitaan systeemistä ja asennemuutosta sekä rahoitusjärjestelmän muutosta avustuksista työstä saatavaan korvaukseen. Taidekoulutuksella on tilaisuus vaikuttaa kuvataiteilijoiden asemaan tulevaisuudessa uudistamalla koulutusta. Kuvataiteilijat tarvitsevat kunnolliset rakenteet ympärilleen.</p>		
Asiasanat taide, yhteiskunta, kuvataiteilijan asema, taidekoulutus, taiteilijapolitiikka, taidepolitiikka		

<p>Author Raittila, Ulla-Maija</p>	<p>Type of Publication Bachelor's thesis</p>	<p>Date May 2021</p>
	<p>Number of pages 64</p>	<p>Language of publication: Finnish</p>
<p>Title of publication Societal status of visual artists – art policy, funding and recognition</p>		
<p>Degree program Bachelor of Fine Arts</p>		
<p>Abstract</p> <p>In this thesis the method of literature review was used to survey the societal status of a visual artist. The goal was to establish an overall picture of the financial, economic, societal and social position of visual artists in society. In Finland the majority of visual artists live in poverty, they are underemployed and social security is poor. Their profession is not recognized as work and the field leans strongly on meritocracy. Only few individuals are able to get funding, scholarships, awards and exhibitions in high-quality galleries. Many are unable to do art because they have to get another job to earn a reasonable income. Only those from wealthy background can become professional artists. The future seems elitist.</p> <p>Visual arts lack quality criteria and recognized competence. Education has not succeeded in eliminating social or economic inequality. This has caused bitterness in the field. Working as a visual artist is not easily recognized as paid work or business. Artists invest a lot of time, money and education into their work without any guarantee of being paid for it.</p> <p>TAIKE, Finnish Art society and art organizations are working to establish a reform of the rights and funding for independent visual artists. Artists should get proper compensation for exhibitions, showing and doing their work. Scholarships should be replaced by salary, but even that wouldn't remove the brutal competition and mass poverty. If basic income was introduced, it would help artists the most.</p> <p>In conclusion, the most important reforms are recognizable competence gained from education, social security improvements, change in attitudes towards exhibition compensations, introducing artist salary instead of scholarships or unemployment benefits and putting an end to voluntary work in the field. Visual artists need proper structures and the same kind of societal support as other professions.</p>		
<p>Key words fine arts, visual artists, societal status, fine art education, art policy</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KUVATAITEILIJOIDEN SIJOITTUMINEN YHTEISKUNTAAN	6
2.1 Yhteiskuntaluokka.....	6
2.2 Karismaideologia	7
2.3 Poliittinen näkökulma	8
2.4 Kuvataiteilijan toimeentulo	8
2.4.1 Alan projektiluontoisuus	11
2.4.2 Työn hinnoittelu	12
2.4.3 Kuvataiteilija kulttuuriyrittäjänä	13
2.4.4 Sosiaalietuudet	16
2.4.5 Apurahajärjestelmä ja portinvartijat.....	20
2.4.6 Taidepalkinnot.....	23
2.4.7 Valtion välillinen tuki	24
2.4.8 Prosenttiperiaate.....	25
2.5 Taiteellisen työn arvostus.....	26
2.5.1 Naisvaltaistumisen vaikutus.....	27
2.5.2 Julkisen taiteen arvon mittaaminen.....	27
2.6 Taide- ja taiteilijapolitiikka	29
2.7 Taiteen vapaus ja kuvataiteilija toimijana.....	32
2.8 Kuvataiteilija globaalilla kentällä.....	34
3 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36
3.1 Heterogeeninen ammattikunta	36
3.2 Kuvataiteilijan osaamisalueet.....	37
3.3 Koulutuksen muutostarpeet.....	38
3.3.1 Osaamisen määrittely-yritys.....	43
3.3.2 Ekokatastrofi koulutuksessa huomioon	47
3.4 Rahoituksen perusta tulevaisuudessa	48
3.4.1 Millä aika välillä muutoksia voidaan odottaa?.....	55
4 LOPUKSI.....	56
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tehtiin kirjallisuuskatsaus kuvataiteilijan asemaa koskevaan kirjallisuuteen ja julkaisuihin. Aihetta on käsitelty aiemmin paljon sekä opinnäytteissä että tutkimuksissa. Aihe valikoitui tämän opinnäytteen teemaksi, koska kuvataiteilijoiden asema ja ansaintamallit ovat vaikeasti jäsennettävä kokonaisuus. Opinnäyte toimii jäsentämisen helpottajana sekä peilauspintana vastavalmistuneen kuvataiteilijan kokemuksille keskittyen erityisesti vapaan eli autonomisen taiteilijan asemaan yhteiskunnassa.

Kussakin osiossa pyritään viittaamaan kuvataiteilijoihin silloin, kun lähteessä mainitaan nimenomaan kuvataiteilijat, ja sanaa ”taiteilija” käytetään silloin, kun lähdemateriaalissa viitataan (kuvataiteilijat mukaan luettuna) laajempaan taiteilijaryhmään.

Valmistuvien kuvataiteilijoiden asema on vaikeasti verrattavissa muihin ammattikuntiin. Monelle kuvataiteilijalle hänen asemansa yhteiskunnassa on epäselvä: Ollaan yhtä aikaa sisällä ja ulkona tai jossain reuna-alueilla. Kuvataiteilijan ammattialaa ei oikein tunnisteta, eikä siihen ole ongelmattomia rahoitusmallia. (Herranen, Houni & Karttunen 2013, 107.)

Kuvataiteilijat kokevat, ettei heidän työtään ja ammattiaan arvosteta, kilpailu on kovaa ja henkiset paineet kasautuvat (Herranen ym. 2013, 108). Eritoten huolestuttavaa näyttäisi olevan se, että yhteiskuntaluokalla on vaikutusta siihen kenestä voi tulla kuvataiteilija. Vaarana on kuvataiteen elitisoituminen ja työväenluokkaisten taiteilijoiden katoaminen. Suuri osa kuvataiteilijoista elää köyhyydessä, eikä taidekoulutus ole pystynyt tasoittamaan tuloeroja. (Roiha 2017.) Opinnäytteen lopussa pohditaan alan tulevaisuudennäkymiä sekä rahoituksen että koulutuksen muutostarpeiden kautta.

Erityiskiitokset opinnäytteen valmistumisesta Matti Velhonojalle, Tomi Kuusimäelle, Niilo Rinteelle, Marjaana Maisonlahdelle ja Kari Lamminpäälle.

2 KUVATAITEILIJOIDEN SIJOITTUMINEN YHTEISKUNTAAN

2.1 Yhteiskuntaluokka

Taiteilijat eivät ole yksi yhtenäinen ammattiryhmä, jolla on selvästi tulevaa työuraa ennustava koulutus. Taiteilijat kamppailevat paljon sekä elantonsa että yhteiskunnallisen asemansa vuoksi, ja heidän yhteiskunnallinen taustansa näyttää vaikuttavan heidän mahdollisuuteensa harjoittaa ammattiaan. Taiteilijoiden yhteiskunnallista asemaa tarkasteltaessa on perusteltua lähteä liikkeelle yhteiskuntaluokkien tarkastelusta. Vaikka luokkajakoa pidetään vanhahtavana ja huonosti individualistiseen ajatteluun sopivana, luokat ovat edelleen olemassa olevia yhteiskunnallisia rakenteita. Tässä yhteiskuntaluokalla tarkoitetaan taloudellista, kulttuurillista ja sosiaalista alati muuttuvaa kokonaisuutta, joka määrittää yksilön toimintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. (Roiha 2017.)

Yhteiskuntaluokka voidaan määritellä ammatillisin perustein (EG-luokitus), jossa huomioidaan työntekijän asema: työnantaja, yrittäjä vai palkansaaja sekä työn itsenäisyyden ja valvonnan asteen määrä ja yksilöllinen osaaminen ja ammattitaito. Tämä määritelmä ei kuitenkaan yksin riitä, sillä yhteiskuntaluokkaan vaikuttavat myös koulutus ja muiden perheenjäsenten luokka-asetat. Taloutta väheksymättä luokka tulee huomioida elävänä ja jatkuvasti muovautuvana tekijänä, joka vaikuttaa paitsi asemaan työmarkkinoilla myös subjektiiviseen kokemusmaailmaan. Kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet auttavat ymmärtämään mekanismeja, joilla taloudellista epätasa-arvoa ja hierarkioita uudistetaan kulttuuristen käytäntöjen kautta. (Roiha 2017.) Tämä on tärkeä ymmärtää pohdittaessa taiteilijan aseman mahdollista parantamista tulevaisuudessa.

Britanniassa ja Yhdysvalloissa on havaittavissa trendi, jossa työväenluokkaiset taiteilijat ovat poistumassa ja taide on alkanut elitisoitua. Taide ja taidekoulut alkavat olla varakkaiden ja hyvin verkostoituneiden ihmisten paikkoja. Vain rikkailla on varaa heittäytyä taiteilijaksi tai niillä, joiden puoliso, vanhemmat tai muu tukiverkosto kykenevät rahoittamaan taiteen tekemisen ja opiskelun. (Roiha 2017; Deresiewicz 2020, 64.)

2.2 Karismaideologia

Ideologiat ja yleiset mielikuvat vaikuttavat taiteilijoiden yhteiskunnalliseen asemaan ja heidän nauttimaansa arvostukseen. Lisäksi vaikuttavat historialliset ideologiat kuten romantiikanaika, neromyytti, karismaideologia ja poikkeusyksilöiden glorifiointi. Taiteilijäkäsitys elää ajassa ja muovautuu sen mukaan. Mystisten esikuvien sijaan entistä useammin taiteilijan ammattia kuvataan rationalisoituvana, maallistuvana ja professionalisoituvana ammattina, minkä seurauksena taiteilijan ammatti menettää erityislaatuisen asemansa ja muuttuu yhä enemmän muiden ammattien kaltaiseksi. Osa-syynä tälle kehitykselle on yleinen työn muutos, kaikkien ammattien prekarisoituminen (tilapäiset ja epätyypilliset työsuhteet) sekä luovuuden korostaminen taloudessa ja työelämässä ylipäänsä. (Roiha 2017.)

Karismaideologiaa ja taiteellisen työn erillisyyttä muusta yhteiskunnasta on kritisoitu taiteensosiologisissa teorioissa. Erityisesti Pierre Bourdieun kirjoitukset 1980-luvulla ovat muovanneet taiteilijäkäsitystä voimakkaasti. Kirjoituksessaan kulttuurisesta tuotannosta hän haastaa karismaideologian ajatuksen taiteellisen työn erityisestä puhtaudesta, puolueettomuudesta ja yhteiskunnallisesta eristyneisyydestä ja näkee karismaideologian jarruttavan kulttuurisen tuotannon kentän tieteellistämistä ja arvonmuodostuksen tarkkaa analyysiä. (Roiha 2017.)

1500-luvulla taiteen tekniikat alettiin asettaa toisarvoiselle sijalle, ja kuvataiteilija pyrittiin nostamaan ennen muuta ajattelijaksi käsityöläisen sijaan. 1800-luvulla boheemitäiteilijä haluttiin erottaa sekä porvareista että byrokraateista, ja 1900-luvun avantgarde halusi eriyttää kuvataiteilijan ammatin yhteiskunnallisesta professiosta ja yhteiskunnallisesta järjestelmästä. (Herranen ym. 2013, 168.) Kehityskulun seuraukset ovat kaikkien nähtävillä, eikä taiteilijoiden asema ole parantunut käsityöläisten ammattitaidon kadottamisen myötä. Sen sijaan tavallisen kansalaisen on yhä vaikeampi samastua kuvataiteilijan ammattiin, ja sen arvostus on laskenut siihen pisteeseen, että taiteen olemassaolon ja rahoituksen tarpeellisuus on asetettu kyseenalaiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita Helsingin Guggenheim - museosta noussut kohu.

Pierre Bourdieun kirjoitusten voidaan siten katsoa toimineen vastavoimana avantgarde pyrkimykselle irrottaa kuvataiteilijat muun yhteiskunnan toiminnasta osaksi jotain

suurta määrittelemätöntä ihannetta. Kuvataiteilijan työ on tulossa jälleen osaksi normaalia yhteiskunnallista toimintaa, mikä on nähtävissä myös poliittisissa pyrkimyksissä yhdistää taiteellinen työ yhteiskunnan toimintojen keskeiseksi osaksi ja rinnastaa taiteilijan ammatti muihin ammatteihin sekä taata sen harjoittajille vastaava yhteiskunnallinen ja taloudellinen suoja.

2.3 Poliittinen näkökulma

Poliittisesta näkökulmasta taiteilijat ovat kulttuurin ytimessä. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän julkaisun mukaan taide on luovan työn ja toiminnan ydintä, joka muodostaa perustan kulttuurille niin julkisena palveluna kuin elinkeinona sekä liiketoimintana. Taide, kulttuuri ja luovat alat muodostavat toisiinsa kytkeytyneen käsiteperheen. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 4.)

Taide saattaa määritelmällisesti olla kulttuurin ytimessä, mutta itse taiteilijat eivät saa korvausta työstään kulttuuripalvelujen mahdollistajina. Osa kuvataiteilijoista kokee myös koulutuksen riittämättömänä valmistamaan kuvataiteilijaa tulevan työuran haasteisiin ja realiteetteihin ja että kuvataiteilijan perusosaamisesta on karsittu kursseja liikaa (Herranen ym. 2013, 145, 146).

Vaikka kuvataiteilijat edelleen usein mielletään muun kansan keskuudessa vapaina itSENSÄ ilmaisijoina ja jollakin tavalla etuoikeutettuna ryhmänä, kuvataiteilijat itse kokevat, että heidän ammattinsa on ankaraa kilpailua, pettymyksiä ja turvattomuutta (Herranen ym. 2013, 106).

2.4 Kuvataiteilijan toimeentulo

Tutkimusten mukaan kuvataiteilijoiden sijoittuminen työelämään ja taloudellinen tilanne ovat kriisissä. Kuvataiteilijat elävät köyhydessä. He kokevat useammin työnsä henkisesti ja sosiaalisesti rasittavaksi kuin muilla aloilla työskentelevät. (Herranen ym. 2013, 36, 103-104.) Kuvataiteen suhde talouteen ja ympäröivään yhteiskuntaan ei missään nimessä ole suoraviivainen tai ongelmaton.

Samoin kuin taiteellista työtä itsessään myös kuvataidekentän ja taidemaailman suhdetta talouteen määrittävät omat merkityksenantonsa. Bourdieu kuvaa taidekenttää taloudellisen maailman käänteisenä versiona. Rahan sijaan tavoitellaan sisältöä ja symbolista asemaa. Hans Abbing nimittää taiteen taloutta poikkeukselliseksi. Abbing tarkoittaa talouden kieltämistä tai kaupallisen toiminnan piilottamista, tulojen epätasaista jakautumista, alalle tulevien taiteilijoiden suurta määrää taloudellisesta epävarmuudesta huolimatta, sisäisen motivaation ja ei-taloudellisten tarkoitusperien suurta merkitystä sekä muodollisen pätevyyden vähäistä roolia. (Roiha 2017.)

Taloudellisen toiminnan vierastamisesta (Roiha 2017) ja kuvataiteilijan kompetenssin vaikeasta ymmärrettävyydestä johtuen kuvataiteilijoiden sijoittuminen perinteisille työmarkkinoille on haasteellista (Herranen ym. 2013, 176). Työttömyysprosentti on kuvataiteilijoilla korkea valmistumisen jälkeen (Herranen ym. 2013, 36). Taiteen kentällä yleisempi hierarkian muodostumisen tapa on meritokraattisuus, jossa kentällä menestymisessä painottuvat kyvyt ja ansioituminen. Asetelma johtaa ankaraan kilpailuun, ja tämä näkyy myös siinä, miten kuvataiteilijat kokevat oman ammattinsa. Riskitriitaista kyllä luovilla aloilla yleensä ihannoidaan tasa-arvoa, mutta todellisuudessa taiteen kenttää kuvaa paremmin sana ”kamppailu”. (Roiha 2017.)

Valtion rakenteet tukevat kuvataidetta rahallisesti monella tavalla ja tasolla. Taiteilijoiden koulutusta tuetaan, rahoitetaan taidelaitoksia, tuetaan taiteellista innovointia ja kehittämistä, valtion yritysrahoitus tukee taiteellista työtä elinkeinona ja kulttuuripalveluja tuetaan osana yhteiskunnallisia peruspalveluja. Kulttuurin saatavuuden takaamiseksi on säädetty myös useita lakeja. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 5).

Rahoitus ei kuitenkaan mene kuvataiteilijoille asti, vaan taidetta ylläpitäviin rakenteisiin. Kuvataiteilijat ovat kaikkein huonoiten toimeentuleva taiteilijaryhmä. Mediaanitulo ilman apurahojen huomioimista vuonna 2003 oli 11 800 euroa ja apurahat huomioituna 15 800 euroa. (Herranen ym. 2013, 13-14.)

Kuvataiteilijan ammatissa ei ole selkeää rahoituspohjaa, jolla taiteilija voisi itse omalla työskentelyllään ansaita elantonsa. Kuvataiteilijan tuloista 63% tulee jostain muusta kuin taiteellisesta työstä (mukana tulonsiirrot eli valtion tuet kuten työttömyyskorvaus). Teosmyynti on kuvataiteilijan tuloista 15% ja apurahat kattavat 18% tuloista.

Suurin syy tällaiselle tulojakaumalle on se, ettei kuvataiteessa ole työpaikkoja. (Pulkkinen 2017.)

Työpaikkojen puute ja alalle koulutettavien kuvataiteilijoiden kasvanut määrä suhteessa julkiseen tukeen ja taideteosmäärärahoihin ovat johtaneet kuvataiteilijoiden ylitarjontaan, mikä on entisestään kurjistanut monien kuvataiteilijoiden taloudellista toimeentuloa (Peltonen 2007). Ylitarjontaongelmaa pyrittiin poistamaan karsimalla kuvataiteesta aloituspaikkoja 2010-luvun taitteessa. Monet ammattikorkeakoulut karsivat kuvataiteen opetuksesta, koulutustarjonnasta tai olivat lakkautuslistalla kokonaan. (Yle 2011.) Aloituspaikkojen vähentämisestä huolimatta kuvataiteilijoiden taloudellinen ahdinko ja kamppailu toimeentulosta jatkuu vielä 2020-luvulla. Vaikeimmassa asemassa ovat nimenomaan vapaat kuvataiteilijat, jotka eivät syystä tai toisesta työlisty kuvataiteen soveltaville aloille, kuten pelialalle tai suunnitteluun.

Sosiaaliturva ei sovellu kuvataiteilijan ammatin rahoittamiseen, sillä kuvataiteilija rinnastetaan usein yrittäjään, vaikka hänellä ei olisi tuloja oman ammatinsa harjoittamisesta (Herranen ym. 2013, 100). Monet kuvataiteilijat kokevat käyttävänsä yhteiskunnan rahoja väärin, ja tukiviranomaiset ymmärtävät alaa huonosti. Taiteilijat ovat heit-topusseja tukiluukulta toiselle ja kokevat saavansa jopa väheksyvää kohtelua. Jotkut taiteilijat kokevat itsensä lainsuojattomiksi ja ettei heidän ammatiaan tunnisteta, mikä on johtanut viranomaisluottamuksen menetykseen. (Herranen ym. 2013, 100-101.) Taiteilijat ovat olleet myös pitkään ilman eläketurvaa ja kärsineet YEL-systeemin alhaisista tulorajoista ja korkeista maksuista (Cronberg 2011, 7).

Kuvataiteilijoiden tilanne työllistymisen kannalta on haastavampi kuin esimerkiksi teatteritaiteessa tai musiikissa. Valtionrahoitusta saavilla teattereilla ja orkestereilla on velvoitteena palkata taiteilijoita. Tällaista velvoitetta ei ole muilla valtion rahoitusosuuksia saavilla laitoksilla kuten museoilla tai Kansallisgallerialla. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 20.) Myös muissa pohjoismaissa taiteilijoiden asema on parempi kuin Suomessa. Tarja Cronberg esittää raportissaan (2011) 11 menetelmää, joilla kuvataiteilijoiden asema olisi mahdollista nostaa edes muiden pohjoismaiden tasolle. Tavoitteena oli, että vuoteen 2020 mennessä taiteilijoilla on mahdollisuus ansaita 70% tuloistaan taiteentekemisellä kuten muissa Pohjoismaissa. Menetelmiksi esitettiin apu-

rahojen määrän lisäämistä, taidemarkkinoiden kehittämistä verotuksen keinoin (Tanskan malli) sekä tekijänoikeus- ja hyvitysmaksujen käyttöönottoa. (Cronberg 2011, 5, 9, 11.) Edelleen osa näistä muutoksista on toteutumatta, vaikkakin näyttelypalkkiomallia on kokeiltu ja Kuvasto-korvauksia yritetään ajaa läpi.

2.4.1 Alan projektiluontoisuus

Projektipohjaisesta työstä on etsitty ratkaisua kuvataiteilijoiden taloudellisiin ongelmiin, mutta se katsotaan myös ongelmaksi työskentelylle ja toimeentulolle. Henkinen kuormittavuus on projektiluontoisessa työskentelyssä suurta. Puhutaan niin sanotusta mäkimallista, jolloin työt kasautuvat tiettyyn ajankohtaan, esimerkiksi juuri ennen näyttelyä, ja siten palautuminen jää vähäiseksi. Yhden projektin päätyttyä pitäisi alkaa etsiä uutta hanketta ja sille rahoitusta. Kuvataiteilijat työskentelevät usein yksin siinä missä muilla aloilla projekteihin saattaa osallistua paljon yhdessä työskenteleviä tahoja, jolloin työmäärä ja vastuu jakautuvat. (Herranen ym. 2013, 104.)

Vapailla kuvataiteilijoilla ei ole työterveyshuoltoa eivätkä heidän työtään koskevat ongelmat nouse päätöksentekijöiden tietoisuuteen, sillä kuvataiteilijat jäävät ammattiryhmänä katvealueelle julkisen sektorin toiminnassa (Herranen ym. 2013, 98). Työterveys, työhyvinvointi ja työturvallisuus ovat täysin kuvataiteilijan omilla harteilla. Kuvataiteilija työskentelee yksin, mutta hänen teoksiaan kommentoidaan julkisesti. Painet kohdistuvat monesti sosiaaliseen verkostoon ja perheeseen. (Herranen ym. 2013, 98.)

Pirstaleisuudestaan ja epävarmuudestaan johtuen taiteellinen työ nähdään työmarkkinamurroksen seurauksena syntyvän uuden työn koelaboratoriona. Uusi työ tulee johtamaan elämän epävarmistumiseen ja haurastumiseen, mutta myös arvopohjallisesti taiteellinen työ sopii kuvaamaan uuden työn mallia, jossa ihanteeksi ovat muodostumassa luovuus, vapaus, joustavuus ja rajattomuus. Taiteellisessa työssä samoin kuin uudessa työssä ollaan vaihdettu ja vaihtamassa turvallisuus ja ennustettavuus epävarmuuteen työn mielekkyyden kustannuksella. Tämä on kuitenkin nähtävissä biopoliittisena vallankäyttönä ja riistona, johon taiteilijat ovat suostuneet tai alistuneet, ja muut ammattikunnat näyttäisivät olevan tulossa perässä. (Roiha 2017.)

2.4.2 Työn hinnoittelu

Kuvataiteellisen työn hinnoittelu on haastavaa monesta syystä. Taiteelliseen työhön ei ole sovellettu perinteistä palkkauskäytäntöä tai työehtosopimuksia. Taiteellinen työ on varsin hidasta ja siten korvaukset tehdystä työstä voivat helposti nousta suuriksi. Yksityishenkilöllä ei välttämättä ole realistista mahdollisuutta maksaa teoksen hintaa. Tätä välttääkseen kuvataiteilijat joutuvat polkemaan hintoja ja jäävät itse tappiolle tekemästään työstä.

Kuvataiteilijat ovat itsensä työllistäjiä. Taiteilijan meritoituneisuudesta sekä taloudellisista että sosiaalisista resursseista riippuu millaisen palkkion taiteilija voi työstään pyytää (Roiha 2017). Instituutioilla ja suuryrityksillä on varaa maksaa parempia korvauksia kuin esimerkiksi yksityishenkilöllä tai pienyrittäjillä. Siten kuvataiteilijan asiakaskunnasta saattaa rajautua iso osa pois jo lähtökohtaisesti. Sosiaalisilla resursseilla tarkoitetaan suhteita ja kontakteja. Varakkaasta taustasta tulevilla taiteilijoilla on todennäköisemmin myös suhteita varakkaisiin ihmisiin ja siten varakas ostajakunta valmiina omasta takaa (Deresiewicz 2020, 64).

Kuvataiteilijan työn hinnoittelusta on valmistunut ensimmäistä kertaa kirjalliset ohjeet Suomen taiteilijaseuralta (2020). Taiteellinen työ on koulutusta ja erityisosaamista vaativaa työtä, ja siihen tulisi soveltaa vaativien asiantuntijatehtävien hinnoittelua. Hinnoittelussa on otettava huomioon työn tekemiseen käytetty aika sekä sen tekemisestä koituneet kustannukset. Työaikaan tulee laskea mukaan suunnittelutyö, luonnosten valmistaminen, teoksen työstäminen ja muu sisällöllinen toiminta kuten viestintä. Tekemisestä koituvissa kustannuksissa huomioidaan materiaali- ja työhuonekulut, laitteet ja ohjelmistot, puhelin ja tietoliikenne, kirjanpito, palkkion sivukulut kuten verot, lakisääteiset sosiaaliturvamaksut ja vakuutukset sekä terveydenhuolto ja hyvinvointi. (Suomen taiteilijaseura 2020, 4.)

Näiden lisäksi kuvataiteilija on oikeutettu korvauksiin esiintymisistä galleriassa, museossa, paneeleissa ja keskustelutilaisuuksissa sekä luennoinnista että tekstien kirjoittamisesta julkaisuihin (Suomen taiteilijaseura 2020, 8-10).

Kuvataiteilijalle kuuluu maksaa myös korvausta julkisen taiteen tehtävistä (vertaisarviointi, jurytys, asiantuntijatehtävät taidehankkeissa, suunnittelu- ja työmaakokoukset) sekä kokouspalkkiot. Jurytyspalkkiot riippuvat osallistuvien teosten määrästä ja vaihtelevat 500-4000 euroon. (Suomen taiteilijaseura 2020, 11-12.)

Opetustehtävissä sovelletaan työehtosopimuksia palkkaa määriteltäessä ja työpajojen, joissa enintään 25 osallistujaa, hinnoittelussa tulisi noudattaa seuraavaa ohjeistusta: 1 työpaja (2 oppituntia) 300 euroa, 2 työpajaa (4 oppituntia) 450 euroa ja 3 työpajaa (6 oppituntia) 600 euroa (hinnat eivät sisällä arvonlisäveroa). Palkkion lisäksi tulisi korvata matkakustannukset ja materiaalit. (Suomen taiteilijaseura 2020, 13.)

Suomeen on ajettu myös näyttelypalkkiomallia, joka on ollut käytössä jo pitkään useissa muissa Euroopan maissa. Mallissa kuvataiteilijalle maksetaan korvaus museonäyttelyä varten tehdystä työstä. Palkkio kattaa näyttelyn suunnittelun, ripustuksen, viestinnän ja oheistapahtumat. Ruotsissa museot ovat maksaneet näyttelypalkkioita jo 1970-luvulta lähtien. Suomessa mallia on kokeiltu Opetus- ja kulttuuriministeriön kolmivuotisen erityisavustuskokeilun tukemana vuosina 2017-2019. Useat museot ottivat käyttöön näyttelypalkkion, mutta toimintatavan vakiinnuttamiseksi valtion budjettiin pitäisi vakiinnuttaa lisärahoitus. (Vähäsyörinki 2020.)

Näyttelypalkkion lisäksi kuvataiteilijalle kuuluu näyttelykorvaus (Kuvasto-korvaus), jota maksetaan taideteosten esillä olosta. Se ei kuitenkaan kata teosten valmistumiseen käytettyä aikaa eikä kuluja, ja siksi myös näyttelypalkkio on välttämätön. (Uusikylä, Lintinen & Jaakkola 2020, 10.)

2.4.3 Kuvataiteilija kulttuuriyrittäjänä

Markkinataloudessa on koettu yhä suurempaa painetta ohjata kuvataiteilijoita työllistymään kulttuuriyrittäjinä (Herranen ym. 2013, 116). Taiteellinen työskentely vaatii aikaa. Ajan lisäksi on materiaalikustannuksia ja muut edellä mainitut sivukulut, kuten vakuutukset, verot, tietoliikenneyhteydet ja työhuonekulut. Kuvataiteilija voi laskuttaa

asiakasta luonnoksesta ja lopullisesta teoksesta. Usein palkkio saadaan vasta jälkikäteen. Kuvataiteilija saattaa joutua odottamaan palkkiotaan pitkiäkin aikoja ennen kuin teos voidaan luovuttaa ja raha vaihtaa tiliä.

Perinteisesti yrittäjät tekevät töitä kuten kampaajat tai hierojat. He laskuttavat tunnin hieronnasta tai hiusten leikkuusta 50-85 euroa ja voivat ottaa vastaan useita asiakkaita päivässä. Kuvataiteilijan on hankala perustaa tulojaan samanlaiselle pohjalle. Kuvataiteilija tarvitsee enemmän aikaa teoksen syntyyn. Taiteilija joutuu tasapainoilemaan käyttämänsä ajan ja pyytämänsä palkkion välillä. Liian suuret (joskin ajankäytöllisesti ja kuluiltaan perustellut) palkkiot kaventavat asiakaskuntaa, kun taas liian pienet eivät riitä korvaamaan työhön käytettyä aikaa ja materiaalia.

Usein pelkästään kuvataiteilijan kompetenssin määrittäminen on haastavaa, mikä vaikeuttaa entisestään työllistymistä. Herranen ym. (2013, 176) toteaa, että kuvataiteilijan erityistä kompetenssia olisi syytä tutkia tarkemmin ja sanallistaa se yleisesti ymmärrettävään muotoon. Tätä tarvetta tukee myös se, että kuvataiteilijat ovat taidoiltaan, asemaltaan, kiinnostuksen kohteiltaan ja lähtökohdiltaan varsin heterogeeninen joukko. Kompetenssikäsityksen puuttuminen voi johtaa myös vaikeuteen tuotteistaa tai toimia yrittäjämäisesti. On vaikea myydä, jos ei ihan tarkalleen ottaen tiedä mikä on se osaaminen, jota myy tai tuotteistaa.

Kuvataiteilijan työn katsotaan myös sisällöllisesti olevan jotain muuta kuin tuotteistamista. Kuvataiteilijan pitäisi pystyä tuottamaan jotain mikä myy ja myös monistamaan se suhteellisen edullisesti. Siten kuvataiteilija joutuu tässä poistumaan oman varsinaisen työnsä kentältä, ja myös riski jää taitelijalle. Kuvataiteilija on itsensä työllistäjä, tekipä hän työtään yrittäjänä tai ei. Mikäli TE-toimisto katsoo taitelijan päätoimiseksi yrittäjäksi, hän ei ole oikeutettu sosiaaliturvaan. (Herranen ym. 2013, 170-171; Pulkkinen 2017: Taidemaalariliitto 2016).

Kansainvälisesti taide nähdään työn sijaan liiketoimintana. Liiketoiminnan on oltava kannattavaa, ja sen täytyy myydä jotain mitä joku haluaa ostaa. Tarpeen teoksen ostamiselle ja tekemiselle on tultava joltakulta muulta kuin taitelijalta itseltään. Taiteilijalle ei pitäisi maksaa siitä, että hän tekee sitä mitä itse rakastaa, vaan siitä, että hän tekee jotain, mitä joku toinen rakastaa ja arvostaa niin paljon, että haluaa maksaa siitä.

Halusi tai ei, taiteilijakin elää markkinatalouden yhteiskunnassa, ja taide on osa markkinataloutta, sijoituksen ja saannin kiertoa. (Deresiewich 2020, 20-22, 24.)

Myös Piilaakson keksinnöillä, globaalilla ilmaisella virtuaaligallerialla (Facebook, Instagram, Pinterest), on ollut vaikutusta taiteellisen työn kannattavuuteen. Taide ei muistuta luonteeltaan työpaikkaa, jossa työntekijä saa korvauksen työhön käyttämästä ajasta. Taide alkaa suurella sijoituksella. Taiteilija sijoittaa aikaa ja rahaa teoksen tekemiseen tietämättä etukäteen, saako hän sijoitukselleen vastinetta. Rahoitus voi tulla myös apurahana tai ennakkona, mutta kansainvälisesti se usein tulee myös edellisten teosten myynnistä. Jos tämä rahoituskanava katkeaa taiteen ollessa ilmaiseksi saatavilla, esillä, tulostettavissa ja ladattavissa, uutta taidetta ei enää välttämättä voida tuottaa. (Deresiewich 2020, 22.)

Suomessa kuvataiteen muodostuminen kansainvälisen trendin tavoin pelkästään liiketoiminnaksi on kuitenkin syytä kyseenalaistaa nimenomaan vapaiden taiteilijoiden olemassaolon ja tarpeellisuuden kannalta. Taiteilijan vastuuna ei ole miellyttää yleisöä eikä tavoitella populistista suosiota (toim. Mononen 2014, 98). Eniten klikkauksia sosiaalisessa mediassa saavuttavat tissit, salasuhteet, paljastukset, skandaalit ja kohauttavat maailman virheet. Pelkän suosion tai markkinavoimien alaisuudessa tehdyt taideteokset voisivat siten johtaa näkökulman kaventumiseen. Taiteilijan vastuuna on omassa ajassa eläminen ja sen kommentointi riippumatta siitä onko tuotettu taide poliittista vai ei. (toim. Mononen 2014, 96-98.)

Vaikka taiteen arvo olisikin mitattavissa kiinteistöjen arvonnousulla, liiketoiminnallisella hyödyllä, maksuhalukkuudella, virkistysarvolla tai esteettisellä arvolla, on syytä kysyä, tuleeko taiteen olla riippuvainen talousjärjestelmästä? Menetämmekö kulttuuristamme jotain olennaista, jos kaikki sen osat on sidottu palvelemaan samaa tarkoitusta. Tästä syystä autonomisen taiteen riippumaton rahoitus tulisi säilyttää ja ammatin ansaintamallit irrottaa perinteisestä y-tunnusajattelusta vähintäänkin keventämällä byrokratiaa.

2.4.4 Sosiaalietuudet

Kuvataiteilija voi saada työttömyyskorvausta niinä kausina, kun hän ei saa apurahaa tai työskentele palkkatyössä (Suomen taiteilijaseura 2021a). Kuvataiteilijan korvausten luonteesta johtuen maksu teoksesta tulee usein jälkikäteen (ei varsinaisen työskentelykauden aikana), ja apurahajakson pituuksien vaihtelu asettaa sosiaalietuuksien maksamiselle haasteita. Ne joudutaan usein ratkomaan TE-toimistossa tapauskohtaisesti, mikä lisää erilaisten tehtävien selvitysten määrää ja voi siten pidentää käsittely-aikaa. (Suomen taiteilijaseura 2021b.) Esimerkiksi valmiin teoksen luovuttamisen katsotaan merkitsevän työskentelyn päättymistä, samoin apurahakauden päättymisen (Taidemaalariliitto 2016)

Taitelija voi myös yhdistää toiminimiyrityksen ja työttömyysetuuden (TE-live 2021b). Yksityisen elinkeinonharjoittajan y-tunnusta eli ennakkoperintärekisterissä oloa, arvonlisäverovelvollisuutta tai kaupparekisterissä oloa ei katsota esteeksi työttömyysetuuden maksamiselle (Taidemaalariliitto 2016; Työ- ja elinkeinoministeriö 2018). Yksityinen elinkeinon harjoittaja voi siis väliaikaisesti lopettaa yritystoiminnan ja jatkaa sitä myöhemmin luopumatta Verohallinnon rekistereissä olosta (y-tunnuksesta). Yrittäjätoiminnan uudelleen aloittamiseksi katsotaan tuotannollisen ja taloudellisen toiminnan uudelleen aloittamisen ajankohta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018, 19.) Taiteilija pystyy siis ottamaan y-tunnuksen ja olemaan välillä kuitenkin työttömyyskorvauksen piirissä. Kuvataiteilijan tulee kuitenkin huomioida, että TE-toimisto tulee tarvitsemaan tarkat selvitykset työskentelyajoista ja apurahoista etuuksien maksua varten, ja siksi omista työjaksoista on pidettävä huolellisesti kirjaa.

Esteettömyysselvityksessä työttömyysetuuden maksulle TE-toimisto painottaa työskentelyyn käytettyä aikaa, ei tuloperustetta. Sillä ei siis ole merkitystä ansaitseeko kuvataiteilija työstään rahaa tai onko toiminta tappiollista. Tärkeimpänä painottuu omaan työskentelyyn käytetty aika ja mahdollisuus ottaa vastaan koko-aikatyötä. (Suomen taiteilijaseura 2021b.)

Vuoden 2016 ohjeistuksen mukaan kuvataiteilijan ei tarvitse luopua työhuoneesta tai ammattinsa harjoittamisen edellytyksistä (Pulkinen 2017). Mutta vuonna 2017 anne-

tun ohjeistuksen mukaan kaikki edellisen ohjeistuksen (2016) taiteilijoita koskevat erityisohjeet kumottiin (Pulkkinen 2017). Ohjeistuksen todellinen tila jäi epäselväksi tätä opinnäytettä kirjoitettaessa.

Huomion arvoista on, että kuvataiteilijalla on oltava y-tunnus, jotta julkisen sektorin toimijat kuten museot, kaupungit ja kunnat voivat ostaa teoksia. Taiteilijaseurat sen sijaan voivat maksaa kuvataiteilijan palkkion toimeksiantona, esimerkiksi suoritetusta ohjauksesta, jolloin y-tunnusta ei tarvita ja itsensä työllistäjä vertautuu palkansaaajaan (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018, 19.). Myös ilman y-tunnusta toimivat kuvataiteilijat, jotka käyttävät ukko.fi tai eezy.fi -palvelua, voidaan katsoa TE-toimistossa yrittäjiksi. Myös aktiivimalli pätee työttömänä oleviin kuvataiteilijoihin. Aktiivimallin eri aktiivisuustapoja ei voi laskea yhteen, esimerkiksi palkkatyö ja yritystoiminta yhdessä eivät täytä aktiivisuusvaadetta, vaan jommankumman yksin on se tehtävä. (Taidemaalari-liitto 2018). Tämä vaikeuttaa erityisesti kuvataiteilijoiden asemaa heidän työnsä luonteen huomioiden.

Kuvataiteilija saa harjoittaa ammattitaitoa ylläpitävää toimintaa myös työttömyysetuusaikana, sillä se parantaa työllistymisen mahdollisuuksia. Tällaiseksi toiminnaksi katsotaan mm. apurahojen ja näyttelyiden hakeminen, ennen työttömyyttä valmistuvien teosten julkinen esittäminen, satunnaisesti tapahtuvat julkiset esiintymiset ja omasta työskentelystä kertominen. Jos apuraha myönnetään tai henkilö osallistuu tuotantoon, jolla on taloudellinen tavoite, hänen katsotaan työllistyneen uudelleen omassa työssään selvityksen perusteella joko pää- tai sivutoimisesti. (Taidemaalari-liitto 2016.)

Aloittaessaan yritystoimintaa tai harkitessaan sen aloittamista taiteilijan tulee olla yhteydessä ensin TE-toimistoon ja oman alueen yritysneuvontaan. TE-toimisto voi myöntää starttirahaa, joka on noin 33 euroa kuukaudessa viideltä päivältä viikossa. Starttirahaa voi maksimissaan saada 12 kuukautta, mutta se myönnetään 6 kuukauden jaksoissa. Jälkimmäistä jaksoa on muistettava itse hakea ennen kuin edellinen jakso päättyy. Mikäli taiteilija ei ole oikeutettu starttirahaan, hänen on mahdollista aloittaa yritystoiminta neljän kuukauden aloitusjaksolla. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilö työttömänä ollessaan aloittaa yritystoiminnan, mutta on oikeutettu ensimmäiset 4 kuukautta työttömyyskorvaukseen. Näiden 4 kuukauden aikana TE-toimisto ei selvitä

onko yritystoiminta sivu- vai päätoimista. Huomioon on otettava, että 4 kuukauden jälkeen selvitys pää- tai sivutoimisuudesta tehdään. (TE-live 2021b; Työ- ja elinkeinoministeriö 2018, 18.)

Alkava omassa työssä työllistyminen voidaan katsoa sivutoimiseksi, kun työtä on vielä vähän. Sivutoimiseksi katsottu taiteellinen työskentely oikeuttaa soviteltuun työttömyysturvaan. Jos kuvataiteilija tekee palkkatyötä, kuten opetustyötä, kokoaikaisesti (vähintään 6kk) tai osa-aikaisesti (sitä että työssäoloehto täyttyy), silloin taiteellinen työ katsotaan sivutoimiseksi. Opiskelu voi myös olla syy katsoa taiteen tekeminen sivutoimiseksi. (Taidemaalari liitto 2016.)

Toistaiseksi kuvataiteilijan on siis profiloitettava kulloisenakin hetkenä joko palkansaajaksi/työttömäksi tai yrittäjäksi. Työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksesta on jätetty selvitys joulukuussa 2016 (Löffgren & Hellstén) työ- ja elinkeinoministeriölle (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2018). Sen tarkoitus olisi mahdollistaa yritystoiminnan ja palkkatyön yhdistäminen. Se mahdollistaisi liukumisen eri työmuotojen välillä ja se myös nähdään merkittävänä väylänä parantaa itsensä työllistäjien sosiaaliturvaa ja työmarkkina-asemaa. Yhdistelmävakuutusta ei edelleenkään vuonna 2021 ole otettu käyttöön. Yhdistelmävakuutusmallin kehittäminen sisältyy Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan, mutta haasteeksi ovat nousseet sen rahoitus sekä työssäoloehdon rakenne (Maisonlahti 2021). Sitä sen käyttöönotto viivästyy. Edelleen henkilö voi vakuuttaa itsensä työttömyyden varalta vain joko palkansaajana (TYEL) tai yrittäjänä (YEL, MYEL). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että itsensä työllistäjä ja apurahalla työskentelevä voi ilman työtä jäädessään pudota kokonaan työttömyysturvan ulkopuolelle. (Siikamäki 2020.) Yhdistelmävakuutuksen käyttöönotto parantaisi myös kuvataiteilijoiden asemaa sosiaaliturvajärjestelmässä sekä työmarkkinoilla. Sitä on kannattanut myös Suomen taiteilijaseura. (Pulkkinen 2017.) Y-tunnuksen olemassaolon katsotaan parantavan työn vastaanottamismahdollisuuksia (Taidemaalari liitto 2016).

Parannusta on tullut sen verran, että taiteilijat ovat nykyisin MYEL-vakuutuksen piirissä, mikäli apurahakausi on yli neljä kuukautta (Lientola 2021). Taiteilijat vertautuvat tässä muihin apurahan saajiin sekä alkutuottajiin (maatalousyrittäjiin). Ongelmana on sitä lyhemmät apurahajaksot sekä se, että vain harva saa apurahaa, jolloin suuri osa taiteilijoiden tekemästä työstä jää taas eläkevakuutuksen ulkopuolelle. Cronberg

(2011, 8, 10) esitti taiteilijoille oikeutta harjoittaa ammattiaan työttömänä ollessaan, sillä se parantaa heidän mahdollisuuksiaan saada työtä, jolloin taiteilijoille maksettaisiin työttömyyskorvauksen sijasta työllisyysrahaa. Perusteluna esitettiin, ettei taiteilija varsinaisesti ole koskaan työtön, vaan töiden välissä on ansiottomia jaksoja. Myös työttömän identiteetti ja siihen liittyvä valvonta heikentää luovan työn tekemisen edellytyksiä. Tähän Työ- ja elinkeinoministeriö ei kuitenkaan ole suostunut niin kuin ei myöskään ole suostunut taiteilijoiden kohteluun omana erityisenä ryhmänään eikä taiteilijapalkan maksuun. Sen sijaan sosiaaliturvaa on lähdetty parantamaan ja tekemään (y-tunnuksen salliminen työttömälle) eri työmuotojen välillä liikkumista joustavamaksi (yhdistelmävakuutus).

Kuvataiteilijalla on oikeus myös palkkatukeen sekä työkokeiluun työllistymisen ja toimeentulon mahdollistajina. Muun muassa galleriat, taidelainaamot ja taideyhdistykset ovat toimineet palkkatuki- ja työkokeilupaikkoina. Tällaiset kokemukset poikivat mahdollisesti uusia kontakteja ja työtilaisuuksia. (TE-live 2021.) Kuitenkin osa kuvataiteilijoista kokee, ettei heillä ole mahdollisuutta tehdä omaa taiteellista työtään tällaisen työllistymisen aikana, vaikka ala liittyisi kuvataiteeseen.

Se, etteivät kuvataiteilijat saa harjoittaa ammattiaan työttömänä ollessaan, on asettanut kuvataiteilijat ristiriitaiseen asemaan. Yhtäältä heidän on vakuutettava TE-toimisto siitä, etteivät he harjoita omaa ammattiaan eivätkä työllisty siinä ja toisaalta yritettävä vakuuttaa apurahaa myöntävät tahot siitä, että he harjoittavat aktiivisesti omaa ammattiaan (Herranen ym. 2013, 100-101). Lisäksi työttömyysaikana he joutuvat osoittamaan aktiivisuuttaan kaikilla muilla keinoilla paitsi harjoittamalla omaa ammattiaan. Tätä kirjoitettaessa tuli myös tietoon tapauksia, joissa TE-toimisto oli jälkikäteen muuttanut kantaansa ja katsonut aiemmin sivutoimiseksi määritellyn työskentelyn päätoimiseksi. Tällaisissa tapauksissa Kela joutuu perimään maksetut tuet takaisin. Kuvataiteilijoiden keskuudessa tuntuukin olevan paljon pelokkuutta suhtautumisessa Kelaan ja TE-keskukseen. Kuvataiteilijat joutuvat miettimään tarkkaan, miten he takaavat itselleen toimeentulon järjestelmässä, joka ei huomioi heidän tekemäänsä palkatonta työtä, jota vaaditaan oman ammatin harjoittamiseksi. Kuvataiteilijoilla kyseessä ei kuitenkaan ole välivaihe siirtymiselle palkkatyöstä yrittäjäksi tai päinvastoin, vaan pysyvä tila (Cronberg 2011, 12).

Kuvataiteilijan on hankala tuoda panostaan luovaan talouteen nykyisessä systeemissä, sillä työllistyneenä hän ei ehdi harjoittaa omaa ammattiaan ja työttömänä hän ei sitä saa harjoittaa. Kaikkien etu olisi tunnistaa taiteilijat omaksi erityisryhmäkseen ja poistaa ajatus, jonka mukaan kaikkia on kohdeltava yhdenvertaisesti. Poikkeuksen joka tapauksessa tekevät jo maatalousyrittäjät ja urheilijat. On merkillistä, että verottaja sekä Työ- ja elinkeinoministeriö perustelevat ratkaisujaan olla parantamatta taiteilijoiden asemaa yhdenvertaisella kohtelulla. Kuitenkaan heitä ei näytä haittaavan taiteilijoiden nykyinen eriarvoinen asema muihin ammattikuntiin verrattuna. On myös syytä kysyä mitä on tasa-arvo silloin, kun eri ryhmien tarpeet poikkeavat merkittävästi toisistaan. Onko silloin tasa-arvoa tarjota kaikille samaa, vaikka se sopisi toisille paremmin kuin toisille?

Taiteilijoiden eläkkeet ovat myös kohtuuttoman pienet. MYEL-maksut koskevat vain apurahaa saavia taiteilijoita, ja on edelleen iso joukko taiteilijoita, joiden työskentely ei kerrytä eläkettä tai he joutuvat maksamaan kalliita YEL-maksuja. Kalliisiin yrittäjäeläkemaksuihin nähden kuvataiteilija ei pysty uransa aikana kerryttämään edes takuueläkkeen suuruista vanhuuseläkettä itselleen. Valtion taiteilijaeläkkeiden määrää tulisi nostaa noin 100:an täyteen eläkkeeseen vuodessa, jotta tilanne paranisi merkittävästi. (Cronberg 2011, 26.) Vuonna 2010 taiteilijaeläkkeitä myönnettiin 35 kpl (Cronberg 2011, 26) ja vuonna 2021 Taiteen edistämiskeskus myönsi taiteilijaeläkkeen 63:lle hakijalle, joista 19 oli visuaalisille aloille (TAIKE 2021c).

Varsinainen kuvataiteilijoiden tulonlähde, joka tukee heidän työskentelyään tarkoituksenmukaisella tavalla, on taiteilija-apurahat. Harmillisesti Suomessa apurahat muodostavat vain 18% taiteilijan tuloista (Pulkinen 2017).

2.4.5 Apurahajärjestelmä ja portinvartijat

Suomessa apurahajärjestelmä mahdollistaa taiteilijoiden vapauden kapitalistisesta voiton tavoittelusta ja palkkatyöstä. Ongelmaksi on osoittautunut, että apurahaa saa vain harva (Lehenkari 2018, 2.). Apurahoja myöntävät valtio (TAIKE) sekä säätiöt.

Taiteen edistämiskeskus jakaa valtion apurahoja noin 12 miljoonaa euroa vuodessa noin 600 taiteilijalle (TAIKE 2021). Vuonna 2017 kuvataiteilijoista apurahan sai vain joka kahdestoista hakija (vrt. arkkitehtuuri, jossa joka toinen hakija sai apurahan) (TAIKE 2017). Keskimäärin noin 5-9% kuvataiteilijoista saa valtion työskentelyapurahan, joka on noin 1960e kuukaudessa. Vuonna 2020 valtion apurahan sai 58 kuvataiteilijaa. (TAIKE 2020.) Työskentelyapurahoja myönnetään kuvataiteilijoille 5 vuodeksi, kolmeksi vuodeksi, vuodeksi ja puoleksi vuodeksi kerrallaan (TAIKE 2021).

Valtion apurahojen jakaminen perustuu vertaisarviointiin. Taiteen edistämiskeskus päättää apurahojen jakautumisesta eri taiteenalojen kesken, mutta varsinaiset apurahan saajat päättää taidetoimikunta, joka koostuu kuvataiteessa kuvataiteilijoista ja muista asiantuntijoista. Apurahojen jakaminen perustuu lakiin valtion taiteilija-apurahoista. (TAIKE 2020.) Suomalaisessa apurahajärjestelmässä painotetaan laatukriteereitä sosioekonomisen aseman sijaan, kun taas muissa Pohjoismaissa otetaan huomioon myös taiteilijan tulotaso apurahaa jaettaessa (Aaltonen & Karttunen 2015, 255).

Vuonna 2020 valtion apurahan saaneista naisia oli 61%, kun hakijoista naisten osuus oli 57%. Naisten osuus apurahojen saajista oli vuonna 2020 kasvussa. (TAIKE 2020.) TAIKE myöntää myös kohdeapurahoja sekä liikkumisavustuksia kuvataiteilijoille.

Apurahakautta koskevat tietyt säännöt. Valtion apurahaa vastaan kuvataiteilijan oletetaan työskentelevän kokoaikaisesti kuvataiteilijana. Vuoden ja sen yli kestävien apurahakausien aikana kuvataiteilija saa työskennellä korkeintaan 10 tuntia viikossa toisessa työssä. Apurahakauden keskeytykseen on tietyt perusteet ja siihen vaaditaan tietyt tositteet, kuten lääkärintodistus tai Kelan päätös lapsen syntymästä tai alle 3-vuotiaan kotihoidosta. Keskeytyksen myöntämisestä päättää TAIKE. Apurahalla työskentelevä on velvoitettu ottamaan MYEL-vakuutuksen. (TAIKE 2021.) Apurahan saaja työskentelee ikään kuin työsuhteessa TAIKE:lle. TAIKE:n johtaja Paula Tuovisen mukaan on tärkeää, että tulevaisuudessa apurahakautta arvostetaan työnä, sen ostovoihasta pidetään huolta ja että se kerryttää normaalia sosiaaliturvaa (TAIKE 2021). Täten kuvataiteilijan ammatti lähestyy tavallista palkkatyötä ja sen ansaintamalleja.

Apurahajärjestelmän ongelma on kuitenkin se, että ne kasautuvat vain harvoille taiteilijoille. Tuen lisäksi samoille taiteilijoille kasautuvat myös näyttelyt tietyissä gallerioissa. Suurimmalle osalle taiteilijoista apurahat eivät ole merkittävä tulonlähde. (Lehenkari 2018, 2.) Siten suuri osa taiteilijoista on edelleen sen mallin ulkopuolella, jossa omalla ammattitaidolla olisi mahdollista tulla osaksi yhteiskuntaa ja elättää perheensä. Ei ole myöskään ennen kuulumatonta, että taiteilija muokkaa tuotantoaan haettavan apurahan mukaan, jolloin mahdollinen taiteilijan vapaus asettuu kyseenalaiseksi.

Myös säätiöt jakavat taiteilija-apurahoja kuvataiteilijoille. Säätiöt ovat merkittävä rahoituskanava monelle taiteilijalle, ja Suomen vapaan taiteen monimuotoisuus on suurelta osin säätiöiden rahoitustoiminnan ansiota. (Kupola 2016). Koneen säätiö jakoi vuonna 2020 noin 40 miljoonaa euroa apurahoja ja avustuksia tieteisiin ja taiteisiin. Koneen säätiö tarjoaa myös muita tukipalveluita apurahansaajille, kuten vertaistoimintaa ja koulutuksia. (Koneen säätiö 2021.) Muita kuvataiteilijoiden apurahoja myöntäviä tai residenssejä tarjoavia tai nykytaidetta ostavia kolmannen sektorin toimijoita ovat muun muassa Suomen kulttuurirahasto, Kansan sivistysrahasto, Pohjola Pankin Taidesäätiö, Gösta Serlachiuksen taidesäätiö, Samuel Huberin taidesäätiö (performanssitaide), Tiina ja Antti Herlinin Säätiö ja Alfred Kordelinin säätiö (Kupola 2016).

Sekä TAIKE:n että säätiöiden myöntämä apuraha on verovapaata tuloa, mikäli se ei ylitä 23 668,35 euron rajaa vuodessa kulujen vähentämisen jälkeen. Ylimenevästä osuudesta maksetaan vero. (vero.fi 2021.) TAIKE myöntää apurahan lisäksi taiteilijaeläkkeet. Sitä voi saada yli 60-vuotias tai pysyvästi työkyvytön vertaisarvioinnin mukaan ansioitunut taiteilija. Taiteilijaeläkkeessä huomioidaan kuitenkin tulotaso ja muut mahdolliset eläketulot, eikä sitä myönnetä, mikäli tulotasoa pidetään riittävän hyvänä. Taiteilijaeläke on valtion lisäavustus. Noin joka yhdeksäs hakija saa osaeläkkeen tai kokoeläkkeen. Huomioitavaa on, että toisin kuin apuraha, eläke on veronalaista tuloa. Eläkkeen maksaja on Keva. (TAIKE 2021b.)

Yhdistettynä valtion ja kolmannen sektorin jakamia apurahoja on jaossa melko paljon. Mutta vaikka apurahansaajia on määrällisesti paljon, suurin osa apurahansaajista saa sitä hyvin vähän. Ne, jotka saavat merkittäviä summia apurahoja, menestyvät myös hyvin taidekilpailuissa. Joko apurahan saaminen ennustaa kilpailuissa menestymistä tai toisin päin tai molempia. (Lehenkari 2018, 107.)

Apurahaa myöntävistä tahoista on tullut portinvartijoita. Koulutus on ensimmäinen askel kuvataiteilijaksi tulossa ja ammattiin kasvussa. Apurahan saaminen on toinen askel. Apurahan myötä taiteilijan toiminta ikään kuin tunnustetaan ammatilliseksi toiminnaksi ja sitä pidetään kuvataiteilijaksi tulon merkittävänä rajapyykkinä. Kolmas ammattiin pääsyn koettelija on taidekilpailut ja myönnetyt tunnustukset ja palkinnot.

Vasta riittävää meritoitumista osoitettuaan edellisillä askelmilla kuvataiteilija tunnustetaan virallisesti ammattilaiseksi, kun hänet hyväksytään jonkin kuvataidejärjestön jäseneksi, kuten Taidemaalariiliiton tai Kuvanveistäjäliiton. Kuvataiteilijoilla ei ole vastaavaa ammattiliittotoimintaa kuin muilla aloilla, joissa uudet ammattiin valmistajat rekrytoidaan jäseneksi heti koulusta valmistuttuaan. Vastavalmistunut kuvataiteilija kaipaisi liiton tukea ehkä kaikkein kipeimmin, mutta silloin hän ei sitä saa, vaan hänet torjutaan oman alan ammattilaisten joukosta.

Ammattiliittojen puuttuminen näkyy myös työttömyysturvassa ja etuuksien ajamisessa. Kuvataiteilijoilla ei ole keskusjärjestöä, joka ajaisi heidän etujaan neuvoteltaessa työnantajaosapuolen kanssa tai päätettäessä luontoiseduista tai muista korvauksista.

TAKU ry eli Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö tarjoaa jäsenpalveluita ja edunvalvontaa taide- ja kulttuurialan ammattilaisille. Keskusjärjestö on Akava ja työttömyyskassa Erityiskoulutettujen työttömyyskassa (ERKO). Valitettavasti ammatinharjoittajat on rajattu tässäkin liitossa työttömyysturvan ulkopuolelle, siihen ovat oikeutettuja vain palkansaajat. (TAKU 2021.)

2.4.6 Taidepalkinnot

Valtio jakaa vuosittain yhden kuvataiteen palkinnon joko yksittäiselle taiteilijalle, yhteisölle tai työryhmälle. Palkinnon suuruus on 14 000 euroa (TAIKE 2020b). Toinen merkittävä suomalainen vuosittain jaettava taidepalkinto on Ars Fennica. Sen suuruus on 40 000 euroa ja se voidaan myöntää suomalaisten lisäksi pohjoismaalaisille, baltialaisille ja Pietarin alueen taiteilijoille. (Arsfennica 2021.)

Suomen Taideyhdistys jakaa vuosittain Dukaattipalkinnon alle 35-vuotiaalle nuorelle taiteilijalle (mutta voi myös jättää sen halutessaan jakamatta) sekä William Thuringin palkinnon, joka on tarkoitettu uransa keskivaiheessa oleville taiteilijoille, 35-45 -vuotiaille. (Lehenkari 2018, 88-89.) Vuoden Nuori Taiteilija - palkinnon jakaa Tampereen kaupunki, ja se on suuruudeltaan 20 000 euroa (Taiteilija-lehti 2021).

Huomioitavaa on, että merkittävässä taidekilpailuissa menestyvät ne, jotka ovat myös saaneet merkittäviä apurahoja (mediaani 190 400e – 126 866e), huomattavasti suurempia summia kuin kuvataiteilijat keskimäärin (mediaani 16 000e). Taidepalkinnot ja apurahat näyttäisivät kasautuvan samoille henkilöille. (Lehenkari 2018, 88-90, 107.)

Kannustus ei sinänsä ole pahasta, mutta suuri köyhyysrajalla elävien taiteilijoiden joukko ja kasvava tyytymättömyys ovat. Kuvataiteilijat ovat jopa kokeneet, että apurahat jakautuvat liiankin demokraattisesti, jolloin kukaan ei oikeastaan tule toimeen saadulla apurahalla. Tämä puolestaan on herättänyt keskustelun siitä, koulutetaanko kuvataiteilijoita liikaa ja mikä olisi sopiva määrä kuvataiteilijoita, jonka nykyinen apurahajärjestelmä kykenisi elättämään. (Lehenkari 2018, 104, 107.)

2.4.7 Valtion välillinen tuki

Valtio pyrkii tukemaan taiteellista työskentelyä myös erilaisten välillisten tukien kautta. Tällaisia tukia ovat mm. arvonlisäverovapaus, arvonlisäveron alennettu kanta (10%), ammatinharjoittamisessa hyväksytyt verovähennykset, tekijänoikeuslainsäädäntö, ilmainen taidekoulutus ja koulujen taiteilijoita työllistävä vaikutus. (Rautiainen 2008, 18, 84; Lehenkari 2018, 48.) Tosin vuonna 2011 aloitettu taidekoulutuksen alarajojen pikemminkin lisäsi lyhyellä aikavälillä taiteilijoiden työttömyyttä menetettyjen opetustehtävien kautta kuin vähensi sitä pienentämällä alalle koulutettavien määrää (Aaltonen & Karttunen 2015, 305).

Arvonlisäverovapaan myynnin ylärajaa nostettiin vuoden 2021 alusta 15 000 euroon (TE-live 2021b). Ylärajan nosto vähentää MYEL-vakuutuksen piiriin kuulumattomien taiteilijoiden YEL-maksuja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa myös harkinnanvaraisia avustuksia yhteisöille, jotka tukevat epäsuorasti taiteilijoiden toimeentuloa. Harkinnanvaraisia avustuksia jaettiin vuonna 2017 1 869 000 euroa, kulttuurivientitukea visuaalisille aloille vuonna 2018 10 000 euroa ja festivaalitukea vuonna 2018 visuaalisille aloille 85 000 euroa. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 21, 24.)

2.4.8 Prosenttiperiaate

Prosenttiperiaate tarkoittaa sitä, että kunta tai kaupunki sitoutuu käyttämään yhden prosentin uusien tai peruskorjattavien rakennushankkeiden tai viheralueiden rahoituksesta kohteen taiteelliseen koristamiseen. Suomen valtio ei ole sitoutunut periaatteen, mutta on sitoutunut ostamaan taidetta vuosittain budjettiin varatulla määrärahalta. Suomen kaupunkiliitto on suositellut jäsenilleen prosenttiperiaatteen käyttöönottoa jo vuonna 1981. Kaikki kunnat eivät ole ottaneet sitä käyttöön. Kunta voi myös kaavoittajana edellyttää yksityiseltä rakennuttajalta sitoutumista prosenttiperiaatteen. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 23-24, 119.)

Prosenttiperiaate vaikuttaa suoraan talouteen työllistämällä taiteilijoita. Ongelmana on se, että se työllistää vain hyvin harvoja taiteilijoita tai taidekoordinaattoreita, sillä vain harvalla taiteilijalla on julkisessa taiteessa tarvittavaa osaamista. Arkkitehdit käyttävät siten hyväksi havaitsemiaan samoja taiteilijoita ja suosittelevat heitä eteenpäin. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 94-95.) Kaikki kuvataiteen kentät eivät myöskään hyödy yhtäläisesti prosenttiperiaatteesta. Veistoksia esimerkiksi tilataan enemmän kuin maalauksia.

Julkinen taide saattaa työllistää taiteilijan useaksikin vuodeksi, mutta ei välttämättä tarjoa elantoa koko tuoksi ajaksi. Esimerkiksi kuvanveistäjällä voi kulua kaksi vuotta teoksen tekemiseen, mutta maksettu rahoitus ei korvaa elinkustannuksia koko ajalta. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 95.)

Julkiseen taiteeseen näyttäisi olevan vakiintumassa ammatillisia erikoisaloja, kuten taideasiantuntijuus, jossa taiteilija toimii yhdessä rakennuttajan, arkkitehdin ja julkisen

sektorin toimijoiden kanssa. Tämä tulee huomioida myös taiteilijoiden koulutuksessa. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 96.)

Muu julkinen taide kuten seinämaalaukset (spontaani tai tilattu) voivat kohottaa asuinalueiden imagoa ja johtaa gentrifikaatioon, jossa alun perin alueella asunut väestö joutuu muuttamaan pois kohonneen hintatason takia. Joensuussa, Kankaanpäässä, Jyväskylässä ja Porvoossa katutaidetta on tietoisesti käytetty kaupungin imagon ja brändin muuttamiseen. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 99.)

2.5 Taiteellisen työn arvostus

Suomessa on totuttu siihen, että kulttuuri on ilmaista. Se on ollut yksi hyvinvointivaltion tarjoamista etuuksista, nähty kutsumusammattina (Uusikylä ym. 2020, 11) tai osana kansansivistysohjelmaa. Taiteesta on tullut myös suurelle yleisölle kynnyksellistä toimintaa, kun kansa ei enää koe ymmärtävänsä modernia, ei-esittävää, taidetta. Samalla elää käsitys taiteesta ei-työnä vaan suuren vaivattoman inspiraation lähteenä. (Erkkilä & Vesanen 1989, 77-78, 83.) Yhtä kaikki, se on jättänyt kulttuurisen sisällön tuottajat ilman korvausta heidän tekemästään työstä. Suomen taiteilijaseuran johtaja Annukka Vähäsyörinki toteaaakin kirjoituksessaan (2020), että taiteellisen työn tekijän palkkioiden ja korvausten käyttöön ottamisessa on kyse ennen kaikkea arvojen ja asenteiden muutoksesta.

Suomessa kuvataidekohteisiin tehdään vuosittain 4,8 miljoonaa vierailua (Frame 2020). Suomessa on tilastojen mukaan noin 3 350 ammattitaiteilijaa, jotka tuottavat sisällön moniin näistä näyttelyistä (Vähäsyörinki 2020; Hirvi-Ijäs & Sokka 2019).

Yksi oleellinen osa arvostuksen kasvua on taloudellinen kannattavuus ja rahallinen arvo. Esimerkiksi vuonna 2017-2019 toteutetulla näyttelypalkkiokokeilulla uskotaan olevan suuri merkitys luovan työn ja tuotannon arvostuksen kasvuun (Uusikylä ym. 2020, 18).

2.5.1 Naisvaltaistumisen vaikutus

Yksi näkökulma taiteellisen työn arvostuksen laskuun on alan naisvaltaistuminen. Naisvaltaisilla aloilla on Suomessa huonommat palkat ja työsuhte-etuudet. Myös kuvataiteen alalla naisen euro on 0,80e. Kuvataiteilijat joutuvat monesti myös harjoittamaan toista tai toisia ammatteja rahoittaakseen taiteellisen työskentelynsä. Tämä on naisille, joilla on pieniä lapsia, erityisen haastavaa. (Herranen ym. 2013, 127-128.)

Naisvaltaistumisella katsotaan kuitenkin olevan myös positiivisia vaikutuksia. Tällaisina pidetään työn kuvan pehmenemistä, siirtymistä palvelu- ja hoiva-aloille, taiteen tuleamista lähemmäs kansalaista, omasta jaksamisesta huolehtimista ja taiteellisen työn arkipäiväistymistä sekä elitismien vähenemistä. Samalla kuitenkin katsotaan, että tällainen kehitys johtaa taiteen arvostuksen laskuun ja sitä myötä taloudellisten vaikeuksien lisääntymiseen. (Herranen ym. 2013, 129, 130.)

2.5.2 Julkisen taiteen arvon mittaaminen

Taide elää jatkuvassa ristipaineessa taloudellisen kannattavuuden ja muun, sisällöllisen arvon välillä. Yhtäältä taide nähdään osana globaalia markkinataloutta (Deresiewicz 2020, 20-22, 24), mutta toisaalta taiteen arvo ei ole täysin mitattavissa perinteisillä markkinatalouden menetelmillä. ”Taiteen suurin yhteiskunnallinen hyöty voi piillä sen näennäisessä hyödyttömyydessä.” (Herranen ym. 2013, 176.)

Hyödyttömyys on kuitenkin helppo rinnastaa arvottomuuteen. Lisäksi se voi olla huono tapa kokea merkityksellisyyttä omassa työssä ja yhteiskunnassa. Taiteen arvolle onkin pyritty löytämään mittareita niin kansainvälisesti kuin kotimaassa. Aihe on kiipeän kriittinen: taiteella on arvoa ja merkitystä, mutta nykyisessä talousjärjestelmässä erityisesti vapaiden kuvataiteilijoiden asema on kyseenalainen. Kuvataiteilijoilla ei ole kansallisorkestria, -teatteria tai -balettia. Kunnissa ei ole työpaikkoja kuvataiteilijoille. Autonomisten kuvataiteilijoiden toimeentulo on lahjarahoituksesta riippuvaista tai tukien varassa elämistä projektista toiseen. Moni kyseenalaistaa vapaiden kuvataiteilijoiden elättämisen yhteiskunnan muiden jäsenten rahoituksella.

Taiteen arvoa voidaan yrittää kääntää talouden kielelle yrittämällä muuttaa se rahaksi. Tällaisia menetelmiä ovat mm. maksuhalukkuusmenetelmät, joissa mitataan kyselytutkimuksella alueen asukkaiden halua maksaa jonkin taidekohteen olemassaolosta tai läheisyydestä. Tällainen kyselytutkimus toteutettiin Jyväskylässä (Tohmo 2007) ja tulokseksi saatiin, että ihmisten maksuhalukkuus veroissa museon säilyttämiseksi ylitti valtion avustusten vuosittaisen summan. Täten oli talouden mittareilla perusteltavissa museon saama rahoitus. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 104-105, 107-108.)

Taiteen arvottamisen menetelmiä voidaan myös hakea ympäristön virkistysarvon mittaamiseen käytetyistä menetelmistä. Esimerkiksi asuntojen hinnanmuodostuksessa hyödynnetään maisemallista arvoa ja viheralueiden läheisyyttä. Tätä voidaan myös soveltaa taiteeseen ja mitata taiteen läheisyyttä ja esteettisyyttä. Vaikka taiteen suoraa osuutta asunnon hinnanmuodostukseen ei voida osoittaa, on mahdollista kartoittaa kuluttajien preferenssejä ja tehdä sen pohjalta arvioita. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 104, 120.) Esimerkiksi 80% suomalaisista uskoo, että taide parantaa viihtyisyyttä, 72% suomalaisista haluaa taidetta arkiympäristöönsä kuten kouluihin, kirjastoihin ja työpaikoille ja 62% suomalaisista uskoo, että taide nostaa asuinalueen ja kiinteistön arvoa (SKJL 2021).

Taide on julkishyödyke. Useat kuluttajat voivat käyttää sitä sen kulumatta tai muuttumatta pitkällä aikavälillä, eikä sen kuluttaminen estä muita käyttämästä samaa hyödykettä samanaikaisesti. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 101.) Julkisella taiteella on taloudellisen arvon lisäksi myös olemassaoloarvo, perintöarvo ja optioarvo. Vaikka taide ei suoraan tuota rahallista hyötyä markkinoille, tuottaa se silti taloudellista hyötyä mm. kiinteistöjen arvossa ja korttelien sekä kaupunkien imagossa, houkuttelee matkailijoita, tuottaa virkistystä ja sosiaalista arvoa sekä Kuusimäen (2019) mukaan voi vetää alueelle uutta kansainvälistä rahoitusta. (Myllyntaus & Karttunen 2020, 120.)

Vaikka taiteen arvon mittaamiseen on onnistuttu kehittämään uusia menetelmiä ja taiteen arvostus on mitattavissa kuluttajien käyttäytymisessä ja preferensseissä, joutuu vapaa kuvataiteilija silti kamppailemaan elantonsa eteen ja perustelemaan olemassaoloaan ja taiteensa arvoa niin TE-toimistossa, julkisuudessa kuin apurahahakemuksissa.

Taiteella on myös muita kuin taloudellisia arvoja. Taide rikastuttaa ihmisen kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. Se kehittää, kommentoi ja uudistaa kulttuuria. Taiteella on pitkät perinteet ja se on osa suomalaista identiteettiä ja kulttuuriperintöä. Sosiaalisesti taide osallistaa, rohkaisee itseilmaisuun ja edistää terveyttä ja hyvinvointia. (OKM 2018, 26.)

Tarja Cronbergin mukaan taitelijan tehtävä on nimenomaan esittää uusia ajatuksia, kysymyksiä ja nähdä kauemmaksi (Herranen ym. 2013, 177). Martha Nussbaum (2011) huomauttaa, että taloudellisen kasvun arvot tarvitsevat vastapainokseen ihmisyyttä kasvattavaa toimintaa (Herranen ym. 2013, 177). Perinteisesti kapitalistisessa järjestelmässä humanitaarinen työ ja ympäristönsuojelu ovat olleet hyväntekeväisyyttä, josta ei ole maksettu korvausta. Kulttuuri on laskettu tähän samaan kategoriaan. Taidetta ei ole haluttu rajoittaa eikä määritellä liian tarkasti vain tekniseksi osaamiseksi, jotta siitä ei menetettäisi mitään arvokasta.

Avoimeksi edelleen jää mikä on kuvataiteilijan paikka yhteiskunnassa. Avoimuus mahdollistaa asioita, mutta se myös tekee taiteen arvon ja taitelijoiden aseman sekä elannon vaikeasti määriteltäväksi. Kuvataiteilijat itse kokevat, ettei heidän työtään arvosteta ja että työ on henkisesti raskasta (Herranen & Karttunen 2013, 108). Yksi keino lähteä hahmottamaan taitelijan asemaa ja taiteen arvostusta yhteiskunnallisesti on katsoa mitä lait säättävät asiasta.

Tarja Cronberg (2011, 13) esittää taiteen olevan luovan talouden perustutkimusta. Tämän tulisi näkyä myös taiteilijakoulutuksessa. Taiteen traditio tulisi sitoa humanistisen tieteen akateemiseen traditioon entistä selvemmin.

2.6 Taide- ja taiteilijapolitiikka

Taide- ja taitelijapolitiikka on osa yleistä kulttuuripolitiikkaa, jota ohjaa Opetus- ja kulttuuriministeriö. Taide- ja kulttuuripolitiikkaan vaikuttavat myös muut julkiset ja yksityiset toimijat. Taiteilijapolitiikka koskee taidetta ammattimaisesti tekeviä ja taidepolitiikka taiteen asemaa yhteiskunnassa. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 2.)

Suomessa on noin 4000 visuaalisen taiteen ammattilaista (kuvataiteilijat n. 2700, valokuvataiteilijat n. 650, sarjakuvataiteilijat n. 200 ja kuvittajat n. 450). Luvut perustuvat pääasiassa taiteilijajärjestöjen jäsenmääriin. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 2.) Kuvataiteilijoiden määrää arvioitaessa on otettava huomioon päällekkäiset jäsenyydet, identiteettien moninaisuus (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 2.) sekä se, ketkä laskevat itsensä ammattiaan harjoittaviksi taiteilijoiksi kulloisellakin hetkellä. Esimerkiksi opiskelijat, työttömät kuvataiteilijat, pelialalla työskentelevät sekä opettajat eivät välttämättä laske itseään kuvataiteilijoiksi (Herranen ym. 2013, 55-57). Monet taitelijat voivat nykyisin kokea rajan vetämisen mahdottomaksi visuaalisen, audiovisuaalisen tai esittävän taiteen välille.

Taiteilijapolitiikan tavoite on turvata taiteellinen ilmaisu ja taiteellisen työn toimintaedellytykset ja niiden moninaisuus. Seuraavissa laeissa säädetään kuvataiteilijan ja hänen työnsä asemasta: Tekijänoikeuslaki (404/1961), Laki valtion taiteilija-apurahoista (734/1969), Laki Taiteen edistämiskeskuksista (657/2012), Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) ja Laki ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä (194/2016). (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 3.)

Taidepolitiikka huolehtii taiteen yhteiskunnallisesta saatavuudesta, saavutettavuudesta ja vaikuttavuudesta. Kansalaisilla on oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin (perustuslaki 17§), oikeus taiteeseen, oikeus päästä kokemaan taidetta ja oikeus oman luovan ilmaisen kehittämiseen (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019). Jokaisella on oikeus tutustua taiteeseen jo kouluvuosien alussa sekä läpi koko opintopolun (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998). Yleisiä kulttuuria ylläpitäviä laitoksia ovat kirjastot, teatterit, orkesterit ja museot (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, Museolaki 314/2019, Laki Kansallisgalleriasta 889/2013 ja Valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuriministeriöstä 310/2010). (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 3.)

Taiteilijapolitiikan keskeiset tavoitteet Kulttuuripolitiikan strategia 2025:n mukaan ovat: vahvaa osaamista ja toimialatietoisuutta tuottava laadukas koulutus, hyvät edellytykset ammattimaiselle taiteelliselle työskentelylle – laadukas taiteellinen toiminta, hyvät edellytykset kaikkien taiteenalojen toiminnalle – vahvat levitys- ja tuotantorakenteet, työskentelyn mahdollistaminen koko maassa, ei vain pääkaupunkiseudulla,

sekä tekijöiden että sisältöjen moninaisuus, kansainvälisten verkostojen kautta markkinat ja uusiutumisen mahdollisuus sekä kulttuuriperintö, joka takaa osaamisen ja luovuuden varannot (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 5).

Koko maan kattavuus pyritään takaamaan kattavalla kulttuurilaitosten verkostolla, kuten museot, kirjastot, teatterit, taideoppilaitokset ja kulttuurikeskukset. Niiden rahoitus perustuu valtionosuuksiin. Myös paikalliset järjestöt, yritykset, asukkaat, 4. sektori ja luovan työn tekijät ylläpitävät taidetta kunnissa. Noin puolet taiteilijoista asuu pääkaupunkiseudulla, mutta jokaisella taiteilijalla on oikeus valita toimipaikkansa, minkä toivotaan lisäävän taiteen alueellista saatavuutta. Päävastuu alueellisesta taiteilijoiden toimintaedellytysten kehittämistä on TAIKE:n aluetoimipisteillä. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 6.)

Kulttuuripalvelut kuuluvat lakisääteisiin peruspalveluihin, minkä vuoksi kunnilla on taide- ja taitelijapolitiikan paikallinen vastuu sekä vastuu kulttuuripalvelujen järjestämisestä. Vapaan kuvataiteilijan näkökulmasta merkittävää on, että 1.3.2019 voimaan tulleen lain kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) mukaan kunnan kuuluu luoda edellytykset ammattimaiselle taiteelliselle toiminnalle ja työlle, edistää taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä, edistää taidekasvatusta sekä ottaa taide mukaan osaksi asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä osaksi alueellista elinvoimaa. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 7.) Tämä voitaisiin nähdä paineen lisäyksenä prosenttiperiaatteen suuntaan, vaikkei valtio olekaan siihen sitoutunut.

Vuoteen 2025 mennessä Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on edistää taiteilijoiden toimeentuloa ja työllistymistä. Tämä toivotaan saavutettavan kytkemällä taiteilijoiden osaamista uusiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin, toisin sanoen työllistämällä taiteilijoita soveltuville aloille. Tavoitteena on myös kehittää taiteen ja kulttuurin välittäjäyhteisöjen toimintaa taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksien lisäämiseksi. Merkittävä uudistus on myös Opetus- ja kulttuuriministeriön alueellisen rahoituksen uudistaminen siten, että paikallinen näkökulma korostuu. (OKM 2018b, s. 48-53.)

Taide- ja taitelijapolitiikan suuntaviivojen merkittävin sisältö vapaiden taiteilijoiden kannalta on vahvistaa taiteen integroitumista muuhun alueelliseen toimintaan. Tämä pyritään toteuttamaan Taiteen edistämiskeskuksen ja paikallisten VOS-laitosten kautta

(valtionosuuksilla rahoitettu paikallinen kulttuurilaitos, kuten museo, teatteri tai orkesteri). (OKM 2018, s.15; Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 7, 10.) Tätä kautta taiteilijoiden työskentelymahdollisuudet ja osallisuus yhteiskunnallisissa toiminnoissa kasvaisivat. Taiteilija voisi rinnastua virkamieheen ja sitä kautta taiteilijoiden arvostus ja asema parantua. Sitä mukaa kun taiteilijoiden työllistyminen soveltaville aloille ja uusille yhteiskunnallisille paikoille alkaa toteutua, tulisi kehitykseen ottaa mukaan myös työ- ja elinkeinoministeriö, jonka kanssa yhdessä tulisi kehittää luovien alojen erityispiirteet huomioivia rahoitusmahdollisuuksia sekä tuki- ja neuvontapalveluita (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 16).

Tulossa on myös seuranta siitä, miten kunnat luovat edellytykset ammattimaiselle taiteen harjoittamiselle ja työskentelylle. Esittävien taiteiden osalta on menossa valtionosuusrakennemuutos, jonka tarkoitus on tuoda lisärahoitusta esittäville taiteille sekä tuoda uusi laki esittävien taiteiden edistämisestä. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 11, 13.)

Taiteilija- ja taidepolitiikan tavoitteena on siis löytää uusia rahoituskanavia luovien alojen ja kulttuurin rahoitukseen, edistää taiteilijoiden työllistymistä ja integroitumista yhteiskunnan rakenteisiin, edistää taiteen alueellista saatavuutta, tukea galleria- ja jakeluverkostoja joista taiteilijat hyötyvät sekä velvoittaa kuntia entistä enemmän ottamaan alueellisesti vastuuta taiteilijoiden asemasta.

Esimerkiksi hallitusohjelman tavoitteena (2020) on perustaa luovia aloja ja kulttuuria tukeva pitkäaikaisrahasto, jonka tavoitteena on monipuolistaa luovien alojen rahoituspohjaa. Sen turvin voitaisiin myös rahoittaa hankkeita, joihin aiemmin ei ole ollut rahoitusta. Taiteilijoiden ja taiteen vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi tarvitaan yhteiskunnalta sekä rakenteellisia että taloudellisia ratkaisuja. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 16, 23.)

2.7 Taiteen vapaus ja kuvataiteilija toimijana

Edellä on todettu, että kuvataiteilijan taloudellinen vapaus on hyvin vaikea saavuttaa. Järjestelmä suosii harvoja ja on rakenteellisestikin puutteellinen. Käytännössä taloudelliseen riippumattomuuteen on mahdollisuuksia vain varakkaasta taustasta tulevilla.

Tässä osiossa tarkastellaan kuvataiteilijan vapautta ilmaisun ja työskentelyn sisällön näkökulmasta.

Suomessa taiteen vapaus on turvattu perustuslain 16§:ssä. Taiteella on vapaus inhimillisenä ilmaisuna ja sivistyksellisenä oikeutena. Historiallisesti taiteilija nähdään symbolisaation, havainnon ja taiteellisen ilmaisun ammattilaisena, jonka toiminnassa korostuu mielikuvitus sekä mahdollisesti olevan esille tuominen. Toimijana taiteilija vertautuu tieteilijään, sillä hänen ammatinsa liikkuu tiedon ja ei-tiedon rajoilla tuoden esiin jotain aiemmin huomaamatonta. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 3.) Akateeminen tausta liittää taitelijat korkeakoulutettujen joukkoon, ja apurahat muistuttavat tieteen tekijöiden apurahoja.

On syytä kysyä missä määrin sisällöllinen vapaus on mahdollista saavuttaa, jos rahoitus ja instituutiot ohjaavat voimakkaasti taiteilijoiden tuotantoa tai jopa määrittävät millaista taidetta tehdään ja ketkä pääsevät esille. Instituutioita ja rahoitusta pidetään taidemaailman kovina tosiasioina, joiden edessä vaietaan (toim. Mononen 2014, 13). Niiden asettamien reunaehtojen sisällä on kuitenkin eletävä. Sisällöllisesti taide voi olla sekä kantaaottavaa että vapaata inhimillistä ilmaisua. Molempia tarvitaan. Kulttuurille on jätettävä itsemääräämisvapaus, joka on vapaa poliittistaloudellisesta ja luonnontieteellisestä todellisuudesta. On kuitenkin varottava lipsahtamasta toiseen ääripäähän, kulttuurin eristämiseen muusta todellisuudesta, mikä usein on vaarana puhuttaessa taiteesta taiteen vuoksi. Tästä seuraisi taiteen ja kulttuurin hyödyttömyys yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Kulttuuri on määriteltävä yhdenvertaiseksi instituutiksi talouden ja politiikan rinnalle, jolloin se voi säilyttää sekä riippumattomuuden että merkityksellisyyden. (toim. Mononen 2014, 14.)

Kulttuuri on se alusta, jolla yhteiset merkitykset ja ihmisten välinen kommunikaatio synnyttävät rakennettua todellisuutta. Ihmiset rakentavat todellisuutensa sen mukaiseksi, jollaisena he haluavat maailman nähdä. Kulttuurilla on siten keskeinen merkitys todellisuuden luoja. (toim. Mononen 2014, 14-15.)

Taide on sekä puhtaasti esteettistä ja fiktiivistä, mutta pyrkii myös vaikuttamaan suoraan yhteiskuntaan. Näiden välillä ei tule nähdä ristiriitaa. Yhteiskunnallinen taide jakautuu kolmeen ryhmään: taiteeseen, joka pyrkii suoraan vaikuttamaan yhteiskuntaan;

taiteeseen, joka kommentoi yhteiskuntaa ja taiteeseen, joka kehittää vaihtoehtoisia utopioita ja ajattelua. Taiteella tulee olla vapaus kommentoida yhteiskuntaa ja ottaa osaa poliittiseen keskusteluun, vaikkakin taide on melko raskas ja tehoton suoran toiminnan väline. (toim. Mononen 2014, 15-17.)

Taiteilijan roolia pidetään yhteiskunnallisesti vakaampana kuin esimerkiksi aktivistin. Lisäksi taide on niitä harvoja yhteiskunnan osa-alueita, joissa on sallittua tehdä mitä haluaa. (toim. Mononen 2014, 16.) On todennäköisempää tulla pidätetyksi aktivistina pankin aulassa tehdystä manööveristä kuin performanssitaiteilijana tehdystä esityksestä. Taidetta ei luokitella yhteiskuntarauhaa horjuttavaksi instituutioksi toisin kuin aktivismi.

Voisi jopa ajatella, että kuvataiteella on varsin suojattu asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Kuvataiteilijalla on pääsy paikkoihin, joihin muuten voisi olla vaikea päästä, esimerkiksi kaupunkisuunnittelukokouksiin. Tilanne on hyvä Suomessa, sillä meillä taiteen ilmaisuvapautta ei ole suoraan rajoitettu (toim. Mononen 2014, 16-17).

Taiteilija voi yhtä hyvin taiteellisessa vapaudessaan toimia täysin yhteiskunnallisten päämäärien nimissä tai toimia mystisen taiteellisen arvonsa ja omaehtoisen työskenteilyn nimissä. Tämä on se vapaus, josta taiteilijat haluavat pitää kiinni. (toim. Mononen 2014, 17.)

Vapaa taiteen tekeminen elää rinnakkain kantaaottavan taiteen kanssa. Teoksen määritelmän laentuessa jotkut taiteilijat ovat jopa onnistuneet tekemään kansalaisaktivismista oman taiteellisen tuotantonsa sisällön, kuten taiteilijaryhmät *The Yes Men* ja *Superflex*. Kulttuurihäirinnällä sen sijaan tarkoitetaan ilmiötä, jossa yhteiskuntaa kommentoidaan taiteesta tutuin keinoin, mutta toimintaa ei voi suoraan liittää taiteeseen tai yhteiskunnalliseen aktivismiin. (toim. Mononen 2014, 17-19.)

2.8 Kuvataiteilija globaalilla kentällä

Kuvataide tulee ammattina kansainvälistymään (Herranen ym. 2013, 115). Nykyisin some-aikakautena on lähes mahdotonta olla puhumatta taiteilijan asemasta globaalina

ilmiönä, sillä suomalainen kuvataiteilija on väistämättä myös globaalilla kentällä osana Googlen, Facebookin, Instagramin tai Twitterin toimintaa.

Internet ja some-kanavat ovat mahdollistaneet taiteen nopean, halvan ja laajan jakamisen. Kuka tahansa voi olla taiteilija ja tuottaa taidetta napin painalluksella. Ammattitaitelijoille tilanne on kuitenkin haastava. Kansainvälistymisen mukana on tullut globaali kilpailu sekä valtava ilmainen taidearkisto: musiikki, videot, kuvataide ja kirjallisuus ovat vapaasti jokaisen saatavilla internetin välityksellä, eikä niistä tarvitse maksaa taiteilijalle mitään. Rahat menevät sen sijaan Googlelle, Facebookille tai laite- ja ohjelmistovalmistajille. (Deresiewicz 2020, 7-9.)

Rahoittajat ja taiteen ostajat määrittävät selkeästi sen millaista taidetta tehdään. Tämä ei ole uusi ilmiö sinänsä, sillä jo renessanssin aikaan rikkaat miehet tilasivat muotokuvia ja määrittivät siten ketä ja miten kuvataan. Nykyinen globalisaatio suosii ennen kaikkea joustavaa, nopeaa, toistettavaa, lyhytjännitteistä, vaihtelevaa ja ekstroverttiä taidetta. Tämä luonnollisesti muuttaa käsitystämme taiteesta. (Deresiewicz 2020, 9-10.) Moni taiteilija pitää omaa työskentelyään prosessina, joka vie ja vaatii aikaa. Varsinkin kuvataiteen, kuten veiston ja maalaustaiteen tekeminen on ollut perinteisesti pitkä prosessi huomioiden luonnostelun, materiaalin työstön ja kuivumisajat.

Ihmiset viettävät nykyisin paljon aikaa taiteen äärellä, jos lasketaan yhteen päivittäin kuunneltu musiikki, luetut teokset, katsotut kuvat, maalaukset, veistokset, näytelmät ja tv-ohjelmat. Suurin osa tuosta taiteesta on ammattilaisten tekemää. Laadukkaan taiteen tekemiseen kuluu aikaa. Siksi harrastajat eivät voi korvata ammattitaiteilijoita, ja siksi taiteilijoiden toimeentulolla on yhteiskunnallista ja globaalia merkitystä. (Deresiewicz 2020, 10-11.)

Kuvataiteilijan toimintakenttää rajaavat myös hyvin voimakkaasti monenlaiset globaalit sosiaaliset ilmiöt, kuten *#metoo* tai kulttuurisen omimisen trendi. Taiteilijan pitää nykyisin olla tietoinen siitä, että hänen ihonvärinsä tai edustamansa rotu ja kulttuuri voivat vaikuttaa siihen, mitä ja miten hän voi ilmaista itseään. Myös jonkinlainen kirjoittamaton etiketti siitä mitä galleriassa voi esittää ja mitä ei, tuntuu elävän kentällä taiteilijoiden keskuudessa. Uuden kuvataiteilijan voi olla vaikea olla tällaisista tietoinen tullessaan vapaan taiteen oppilaitoksesta toimijaksi taiteen kentälle.

3 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

3.1 Heterogeeninen ammattikunta

Taiteilijat eivät ole koulutuksestaan huolimatta yksi yhtenäinen ammattiaan harjoittava ryhmä, vaan eriarvoistumista on nähtävissä paljon. Luokkataustan vaikutukset taiteilijana toimimisen mahdollisuuksiin ovat selvät. Työväenluokasta tulevat taiteilijat ovat selvästi eri asemassa taloudellisten ja sosiaalisten resurssien osalta kuin yläluokasta tulevat kollegansa. Myös käsitys itsestä ja omista kyvyistä vaikuttaa paljon taiteilijan lähtökohtiin toimia ammatissaan. Koulutus ei pysty poistamaan luokkataustan vaikutuksia ammattiuraan vaan heijastuu koko taiteilijan tulevaan työuraan. Täten kaikkien taiteilijoiden yhteiset ammatinharjoittamisen olosuhteet tuottavat erilaisia työskentely- ja työllistymismahdollisuuksia riippuen taiteilijan yhteiskunnallisesta asemasta. On tärkeää huomata, että mahdolliset taiteilijapolitiikan kannustimet, käytännöt ja instrumentit kohtelevat eri sosiaalisista taustoista tulevia taiteilijoita eri tavoin. (Roiha 2017.)

Siten voidaan jo lähtökohtaisesti odottaa, ettei taiteellinen vapaus konkretisoidu samalla tavalla kaikille ammattiryhmän sisällä. On selvää, että paremmista taloudellisista ja sosiaalisista oloista tuleva taiteilija voi harjoittaa ammattiaan huolettomammin ja vapaammin kuin taiteilija, joka joutuu kamppailemaan jokaisesta eurosta. Lakiin perustuva taiteellisen ilmaisun vapaus on kaikille sama, mutta käytäntö ammattiaan harjoittavien taiteilijoiden jokapäiväisessä elämässä on toinen. Ne, joilla on varakkaat vanhemmat, selviävät esimerkiksi paremmin vaikeiden kausien yli, kun työtilaisuuksia ei ole näköpiirissä (Roiha 2017).

Ne, joilla varallisuutta ei ole, joutuvat mahdollisesti luopumaan taiteesta ammattina ja harjoittamaan sitä vain olosuhteiden salliessa. Myös kuvataiteilijat hankkivat perheen

ja omistusasunnon tai auton. Ei voida olettaa, että kaikkien taiteilijoiden tulisi sitoutua perheettömyyteen ja köyhyyslupaukseen tai löytää varakas tukija itselleen.

3.2 Kuvataiteilijan osaamisalueet

Kuvataiteilijoiden kompetenssin määrittämisestä on yleisesti oltu kahta eri mieltä. Yhtäältä pätevyysvaatimukset olisi hyvä tietää ja tunnustaa sekä määritellä ymmärrettävään muotoon, jotta myös koulutussuunnittelijat voisivat hyödyntää sitä koulutuksen järjestämisessä (Herranen ym. 2013, 176). Toisaalta käytännössä on havaittu, ettei nykytaide enää sijoitu helposti määriteltävien ja mitattavien kompetenssien alueelle, joten niiden käytöstä on vapaan taiteen oppilaitoksissa jopa luovuttu.

Työnmurroksen takia perinteisten osaamisalueiden rinnalle on nousemassa uusia osaamisalueita, kuten kulttuuri- ja kansainvälisyysosaaminen, yrittäjyys- ja liiketoimintaosaaminen, tietotekninen osaaminen, verkosto- ja vuorovaikutusosaaminen, itseohjautuvuuden ja työssä jaksamisen taidot sekä soveltava osaaminen. Lisäksi näyttäisivät painottuvan palveluosaaminen, tekijänoikeus- ja sopimusosaaminen sekä ympäristö- ja eettinen osaaminen. (Herranen ym. 2013, 18.) Esimerkiksi Koneen säätiö painottaa uudessa strategiassaan ekososiaalista sivistystä ja yhteisöllisyyttä. Säätiön nykyinen strategia on voimassa vuoteen 2025. (HS 2021.)

Kuvataiteilijat toimivat usein yksin, mikä asettaa osaamiselle aivan toisenlaiset paineet kuin yhteisöissä toimiville. Kuvataiteilija-ammattikuntaan kohdistuu valtavat moniosaamisalueet (Herranen ym. 2013, 134). On kokonaisia yhteisöjä ja yrityksiä, jossa koko henkilöstö toteuttaa delegoidusti vastaavaa tehtäväkenttää. Esimerkiksi Koneen säätiön vaatimus yhteisöllisyydestä ja ekologisuudesta voi olla kokonaan taiteilijan koulutuksen ja osaamiskentän ulkopuolella. Taiteilijan voi olla mahdotonta lähteä sopeuttamaan tekemistään vallitsevan trendin tai arvomaailman mukaiseksi. Silloin apuraha menee niille, jotka sattuvat tekemään muutoinkin aiheeseen liittyvää teosta. Onko kuvataiteen ammattiopinnoista enää edes mahdollista supistaa kursseja tehtäessä tilaa näille muille osaamisen vaatimuksille? Voisiko kuvataiteilijoille tulla palveluita esim. TAIKE:n tai taiteilijajärjestöjen kautta, jolloin he voisivat keskittyä oman osaamisensa ydinalueeseen paremmin ja useammilla kursseilla?

Kuvataiteilijoilla voisi tulevaisuudessa olla tarjottavana ammatillista aineetonta osaamista, kuten luovaa ongelmanratkaisua ja henkisiä ja kulttuurisia arvoja, joita taitelijat voisivat tarjota työyhteisöihin (Herranen ym. 2013, 118). Ongelmana kuitenkin on se, mitä tällainen osaaminen on ja onko taiteilijoilla siihen tosiasiallisesti koulutusta? Mitä on sellainen ammattitaito, jota ei mitata tai voidakaan mitata eikä opeteta? On vaikea nähdä tällaiselle olevan systemaattista kysyntää. Se vaikuttaa pikemminkin inhimilliseltä ominaisuudelta kuin asiantuntemukselta, jota voi todella hallita kuvataiteellisen alan koulutuksen pohjalta. Realistisemmalta vaikuttaisi perspektiivi tai väriopillinen asiantuntijuus, mutta opetetaanko sitä systemaattisesti ja riittävästi, jotta taideopiskelija voisi tehdä siitä itselleen ammatin.

3.3 Koulutuksen muutostarpeet

Herrasen ym. (2013, 125) selvityksen mukaan kuvataiteen pyramiditeoriaan nojaava koulutus on johtanut ylikoulutukseen ja taiteilijoiden taloudelliseen kurjistumiseen sekä sosiaaliseen syrjäytymiseen. Tämä on puolestaan johtanut pettymykseen ja epäluottamukseen yhteiskuntaa kohtaan. Pyramiditeoria on johtanut ammatin sisäisen eriarvoistumisen kasvuun vain harvojen kyetessä nousemaan menestykseen ja taloudelliseen omavaraisuuteen.

Taiteilijapoliittiset näkökulmat vuoteen 2025 painottaa laadukasta koulutusta, laadukasta taiteellista toimintaa ja osaamista osana tulevaisuuden kulttuuriperintöä (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 5). Kysymys kuitenkin herää miten voidaan turvata sellainen laatu ja osaaminen, jolle ei ole kriteereitä tai kompetenssia asetettu?

Taiteessa perustellaan monesti, ettei klassista piirustusta tai maalausta tarvitse enää osata, koska se on jo tehty. Voidaanko kuuraketin osaaminen hukata ja unohtaa vain sen takia, että se on jo tehty? Eikö yhteiskunta perustu osaamisen säilyttämiselle ja kartuttamiselle? Miksi nykyisellä taidekoulutuksella on varaa hukata osaaminen (kursien karsimisen muodossa), jonka turvin valmistuvat opiskelijat voisivat työllistyä?

Substanssiosaamisella eli taiteellisen työn edellyttämien tietojen ja taitojen osaamisella tulisi olla tulevaisuudessa huomattavasti enemmän painoarvoa, mikäli taiteilijat

halutaan liittää osaksi yhteiskunnan palkkatyötä tekevää ammattikenttää. Pätevyys pitää voida todentaa ja sitä pitää voida mitata. Johtopäätös on siten päinvastainen kuin Herrasen ym. (2013, 131) tekemässä selvityksessä. Nimenomaan standardoitu osaaminen voi olla avain sille, että kuvataiteilijoiden kysyntä ja tulotaso kasvavat. Se haluaako kuvataiteilija sitten tuottaa poliittista taidetta, hyvinvointitaidetta vai muutokuvia on jokaisesta itsestään kiinni. Se mitä ammattitaidolla haluaa tehdä on eri asia kuin se, ettei tunnista olemassa olevaa ammattitaitoa lainkaan tai jopa kokee sen puuttuvan tyystin. Näkökulmalla ei ole tarkoitus kieltää kuvataiteilijoiden osaamista tai etteikö olisi olemassa valtavan taitavia kuvataiteilijoita, vaan pikemminkin kyseenalaistaa koulutuksen osuus mahdollistajana. Jos koulutus ei kykene turvaamaan osaamista valmistuville kuvataiteilijoille, herää kysymys mikä sen rooli sitten on? Kuinka moni haluaisi mennä sellaiselle kirurgille, jonka pätevyys on kiinni itseopiskelusta tai lahjakkuudesta? Muutkin yhteiskunnalliset alat luottavat koulutukseen ammattilaisten ja osaajien tuottajina. Jokaisen poliisin on valmistuakseen osattava se, mitä poliisin ammatissa tarvitaan. Suomessa on totuttu siihen, että koulutus takaa osaamisen ja koulutukseen luotetaan merkittävässä määrin. Standardoitu koulutus voisi kuroa kiinni niitä eriarvoistumiseen vaikuttavia tekijöitä, joita nyt alalla koetaan.

Johtuuko taiteilijoiden taloudellinen ja asemallinen ahdinko yhteiskunnassa nimenomaan siitä, ettei koulutusta suostuta tai osata standardisoida? Vastustavatko itse taiteilijat ja rakenteet neromyytin ihanteen korvaamista järkevällä systemaattisella koulutuksella? Miten tämä romanttinen systeemi voi olla olemassa, kun se tuottaa selkeästi kurjuutta monella ja arvostusta harvalle? Muussa yhteiskunnassa toteutetaan ajatusta, jonka mukaan se, mikä on hyväksi suurimmalle osalle, on kannattavaa ja viisasta toteuttaa, ja se, mikä hyödyttää vain harvoja, ei ole kannattavaa toimintaa.

Nykyinen taidekoulutus pohjaa yksilöllisen taiteilijaidentiteetin kehittymiseen: yksilölliseen näkemykseen ja omaan tekijyyteen ja kädenjälkeen. Ajatuksena on, että koulu ohjaa kuvataiteilijat alkuun kehityksessä, jossa taitelija sitten koko uransa ajan hakee: omaa tekemistään ja tyyliään. (Herranen ym. 2013, 134.) Voidaan kuitenkin kysyä, onko realistista pohjata tulevien kuvataiteilijoiden koulutus yksilöllisen kädenjäljen löytämiseen ja erottuvaan ”tekijyyteen” standardoidun osaamisen sijaan? Miten voidaan ylipäänsä välttää yksilöllinen kädenjälki ja työn tekeminen? Neulonta opete-

taan kaikille oppilaille samalla tavalla, sillä onhan tarkoitus tehdä sukka, jota voi käyttää, mutta kädenjälki on jokaisen oma. Opettajat saavat koulutuksen ammattiinsa ja standardoidun pätevyyden, mutta jokainen opettaja silti tekee työtään omalla persoonallaan.

Miten ihmeessä voidaan nähdä, ettei perustaitojen perinpohjainen opettaminen, kuten anatomia, perspektiivioppi, materiaalioppi, piirtäminen, luonnostelemine ja sommitteleminen palvele kaikkia kuvataiteilijoita? Osaaminen perustuu tietämiseen, kokeemukseen ja varmuuteen. Mitä haittaa näiden taitojen standardoidusta osaamisesta on? Onko individualismin aika taiteessa tullut päätökseensä? Olisiko aika vaihtaa itseilmaisuun ja terapiataiteen tilalle myytävää osaamista ja taitojen omaksumista?

On totta, että yksilölliselle näkemykselle ja kädenjäljelle on mahdotonta laatia hintaa tai arvoa, varsinkaan jos se ei perustu millekään standardoidusti tunnustetulle osaamisalueelle. Onko varaa jättää kuvataiteilijat ja kuvataide siihen suohon, että jokainen nyt osaa mitä osaa, jos osaa? Ekonomistille maksetaan siitä, että hän panee talousasiat kuntoon. Markkinoijalle maksetaan siitä, että tuote myy ja sitä halutaan. Kuvataiteilijalle maksetaan siitä, että hänellä on yksilöllinen näkemys asioista? Kenelläpä ei olisi.

Joku saattaa esittää vastaväitteen, että taiteilijaksi synnyttään (Herranen ym. 2013, 134.) Kuinka moni on syntynyt neurobiologiksi tai kokiksi? Myytinmurtamisen aika on varmastikin jo mennyt. Mestari-kisälli ajoista alkaen taidetta on harjoiteltu, opiskeltu ja opeteltu. Suomessa on Turun piirustuskoulu – koulu, eikö se jo sano tarpeeksi: taidot on opeteltava. Vai olemmeko valmiita hukkaamaan ja jättämään heitteille perinteisen piirustuksen taidon? Onko meillä enää mitään sijaa sille osaamiselle, jonka voi syrjäyttää valokuvalla? Jos ei, taidekoulutuksen tulisi entistä ankarammin pohtia sitä, mitä he opettavat tuleville kuvataiteilijoille? Jos piirustustaito ei ole enää oleellista, mikä sitten on? Ja mille pohjalle taiteen arvostus tulevaisuudessa pohjautuu, jos sen ei haluta olevan riippuvainen hoitoalan hyvinvointipalveluista.

Onkin aiheellista kysyä: Jos kuvataiteilijat eivät ole enää kuvan tekemisen ammattilaisia, minkä alan ammattilaisia he ovat? Ei ainakaan emootioiden tai henkisyyden - niiden ammattiosaajat löytyvät psykologiasta ja teologiasta. Jos taiteilijat eivät ole enää

piirustuksen ja maalauksen ammattilaisia siinä mielessä, että he hallitsisivat taidokkaan näköiskuvan teon, jollaisia kuitenkin taidekurssien osallistujat haluaisivat oppia tekemään, mitä osaamista he tarkalleen ottaen myyvät?

Herrasen ym. (2013, 146) tutkimuksessa käy selvästi ilmi, että ainakin osa taiteilijoista kokee, että oppilaitosten perustaitojen opetuksesta on karsittu niin paljon vapaan ilmaisun tieltä, ettei taiteilijoilla ole enää osaamista, jota myydä. Tämä pitäisi ottaa huomattavan vakavasti, varsinkin kun taiteen arvostuksen lasku on tullut esiin laajempuna yhteiskunnallisena ilmiönä. Koulutus keskittyy liikaa myyttisen taitelijaidentiteetin kehittämiseen, kun opiskelijoille pitäisi luoda realistinen kuva ammatissa pärjäämisestä ja riittävät taidot sen toteuttamiseksi (Herranen ym. 2013, 148).

Valokuva ei kuitenkaan voi syrjäyttää taitoa. Piirustustaito koetaan eräänlaisena ihmisenä kansan keskuudessa, koska se on taito, jota on todella ponnistellen tavoiteltava. Siten on selvää, että sen arvostus on vankkaa. Nykytaiteessa piirustustaito ei ole enää ilmeinen osaamisen alue. On selvää, että kun osaamista on vaikea tunnistaa, myös arvostus laskee ja hinnoittelu vaikeutuu. Siksi olisikin tärkeää määritellä mitä taiteilijoiden osaaminen tulevaisuudessa ja nyt on.

On totta, ettei taiteilijan kannata käyttää viikkoja sellaisen työn tekemiseen, mikä voidaan tehdä valokuvaamalla tunneissa. Halukkaita maksajia viikon tai kahden palkkaan löytyy selvästi vähemmän kuin tunnin tai kahden palkkaan. Onhan nyky-yhteiskunta opettanut juuri sen, raha ratkaisee.

Missä siis on nykytaiteilijan leipä? Onko taiteilijoista tulossa kulttuurituottajia, joille maksetaan siitä, että he tuottavat kulttuuria?

Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteissa vuodelle 2025 puhutaan myös taiteen maantieteellisestä saatavuudesta (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 5). Onko tämä joku vitsi? Onko ministeriön tavoite se, että pienillä paikkakunnilla paikallisten taiteilijaseurojen jäsenet (harrastajat ja ammattilaiset) tuottavat ilmaiseksi paikallisen taidetarjonnan? Vai millä tavalla taiteen saatavuutta on ajateltu lisätä maaseutukunnissa? Tällä hetkellä kunnan kulttuuritoimi tukee paikallisia taideseuroja, mutta seurojen tuki on usein sidoksissa siihen, että seura tuottaa yleishyödyllistä toimintaa, kuten kaikille avoimia

kursseja ja näyttelyitä. Siten tämäkään raha ei valu taiteilijoille, vaan seuralle. Seura voi maksaa avustuksella yksittäisen taiteilijaopettajan palkan, mutta näyttelyistä ei korvausta itse sisällöntuottajille mene, eikä myöskään niille harrastaja- ja ammattitaiteilijoille, jotka uurastavat näiden tilaisuuksien järjestämiseksi kunnassa. Rahaa menee siis jälleen palvelun tuottamiseen, ei sisällöntuottajalle. Voisiko kaupunki palkata paikallisia taiteilijoita tuottamaan ja kuratoimaan paikalliset taidenäyttelyt? Siten paikallisilla taiteilijoilla olisi asema yhteisössä ja tuloa omasta ammatistaan.

Samoin kulttuuripolitiikan suuntaviivat painottavat moninaisuutta sekä tekijöiden että sisällön näkökulmasta (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 5). Miten ihmeessä tällainen voi toteutua, kun suuri osa taiteilijoista ei kykene valmistumisen jälkeen harjoittamaan ammattiaan taloudellisista vaikeuksista johtuen?

Rivikuvataiteilijat joutuvat puolustamaan ja perustelemaan tekemistään ja olemassaoloaan. Työssä on vaikea tavoittaa yhteiskunnallista merkityksellisyyttä ja toisaalta perustella miksi näin paljon töitä tekevänä joutuu kituuttamaan köyhyysrajan alapuolella.

Laatukriteerien ja osaamisen määrittelyn puute hankaloittaa kuvataiteilijan asemaa. Jos palkkaa työstä aletaan pyytää, on määriteltävä myös mikä on se taito ja asiantuntemus, josta maksetaan. Usein puhutaan, että teoksen oikea hinta on se, jolla se myy. Tämä ei kuitenkaan ota huomioon taitelijan työhön käyttämää aikaa tai koulutusta ja on epäoikeudenmukainen. Taiteilijoilla ei ole ammattiliittoa taustalla, joka neuvottelisi työnantajaosapuolen kanssa riittävästä korvauksesta. Ei työnantajakaan saa mielivaltaisesti polkea opettajan palkkaa. Yhteiskunta ei toimi, eikä voi toimia niin. Mitkä ovat mitattavat ominaisuudet taiteessa? Taiteeseen voi edelleen jäädä mittaamattomia ulottuvuuksia, mutta rahanvaihtoon tarvitaan tietyt elementit, joista ostaja maksaa ja joita hänelle tuotetaan. Näiden elementtien tulee olla selvät sekä taiteilijalle, opiskelijoille, oppilaitoksille että ostajalle: Mistä osaamisesta maksetaan?

3.3.1 Osaamisen määrittely-yritys

Aalto-yliopisto alkoi kehittää omaa taiteellisen toiminnan ja opetuksen laadunarvioinnin kriteeristöä vuonna 2012. Vaikkakaan Aalto-yliopisto ei kaikkien tahojen mielestä edusta vapaan kuvataiteen koulua, on pantava merkille yritys luoda mitattavuutta kuvataiteen alalle. Lähtöajatuksena oli, että myös taiteellista toimintaa on voitava arvioida, jotta sitä on mahdollista kehittää, rahoittaa ja verrata muihin. (toim. Mononen 2014, 48.) Aalto-yliopiston työryhmä on kokoontunut vuosina 2012, 2014, 2016 ja kokoontuu viimeisen kerran vuonna 2021 (aalto.fi 2021).

Vuonna 2013 (Hyvönen) Aalto-yliopistosta kerrottiin taiteen arviointikriteerien perustuvan itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin ohella teoksen alkuideaan, toteutuksen onnistumiseen, sen yhteiskunnalliseen kytkökseen, teoksen vaikuttavuuteen ja sen herättämään kansalliseen ja kansainväliseen huomioon. Vuonna 2019 julkaistusta raportista käy ilmi, että Aalto-yliopistossa taiteen laadun arviointi painottuu meritoitumiseen. Taidefoorumeille pääsy, esim. biennaalit, merkittävät näyttelyt ja taidepalkintojen voittaminen on osoitus taiteellisen työskentelyn laadusta (Aalto University 2018, 34).

Tämä ei valitettavasti kerro mitään niistä kriteereistä, joita taiteen opetukselle tulisi asettaa, eikä poista taidealalla ongelmaksi koettua armotonta kilpailua. Kriteerit tulisi asettaa, jotta koulutus yhdenvertaistaisi eri taustoista tulevien taitelijoiden mahdollisuuksia harjoittaa ammattiaan.

Meritoituminen arviointikriteerinä johtaa siihen, että vain suosituimmat menestyvät. Minkäänlaista ammatissa pärjäämisen keskitasoa, jossa suuri taitelijoiden massa eläisi keskiluokkaista elämää, ei ole olemassa. Myös tavallinen kansa on tipahtanut kärryiltä taiteellisen toiminnan arvioinnista. Aalto-yliopiston yhtenä tavoitteena oli, että muutkin kuin taiteen ammattilaiset voisivat ymmärtää taiteen hallinnollisia ja rahoitusta koskevia ratkaisuja (Hyvönen 2013).

Tässä paljastuu ristiriita: taide ei ole varsinaisesti edes suunnattu suurelle yleisölle, vaan se vertautuu tieteeseen, jossa alan sisällä ihmiset arvioivat tuotoksen laadun ja se jää melko pienen yhteisön sisäiseksi jutuksi. Mikä on sitten taiteen anti yhteiskunnalle? Tiede edistää kehitystä ja tarjoaa teknologisia ja terveydellisiä ratkaisuja, esimerkiksi

planeetan ilmastonmuutoksen torjumiseksi, ja näitä poliitikot käyttävät pohjana yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (toim. Mononen 2014, 47). Mitä taide edistää, muuta kuin taidekentän asiaa?

Taide luo kulttuuria. Kulttuuri koskettaa kaikkia, ei vain pientä ryhmää. Kulttuuria olemme sodissamme puolustaneet. Kulttuuri ei ole yhteiskunnasta irrallinen ilmiö niin kuin autonomisen taiteen puolustajat joskus haluaisivat väittää. Kulttuuri on sen sijaan oma tärkeä instituutionsa talouden ja politiikan rinnalla. (toim. Mononen 2014, 14.) Kulttuurin luojiksi tarvitaan kaiken tasoisia toimijoita, ei pelkästään menestyjiä.

Koko yhteiskunta on menestysideologian läpäisemä. On oltava paikka harjoittaa omaa elinkeinoa tasolla, joka turvaa elannon, mutta mahdollistaa myös resursseja säästävän ja tavallisen elämän ilman menestymisen suurta glooriaa. Ilman vankkaa käsityö- tai akateemisesti määriteltyä osaamista tällainen ei ole mahdollista. Aina suurempaa ja parempaa ja menestyneempää tavoittelemalla emme luo kestäväää ja vakaata ammattikuntaa tai paranna monien asemaa. Luomme harvainvallon, josta jo nyt valitetaan taide maailmassa.

Aalto-yliopisto maalailee tulevaisuudenkuvaa ihmiskeskeisestä ja kuluttujalähtöisestä taiteesta (Aalto University 2018, 36), mutta onko tässä tulevaisuuden suuntauksessa pikemminkin kyse Deresiewichin (2020) esittämästä skenaariosta, jossa kuka tahansa voi tehdä taidetta teknologian välityksellä, jolloin ammattilaisten tila tällä kentällä kaventuu. Kilpailulähtöistä mallia tarjotaan perusratkaisuksi kaikille, mutta onko realistista soveltaa sitä kaikkiin? Erityislahjakkuuksia tulee aina olemaan ja ihmiskunta tulee heistä hyötymään, mutta samaan aikaan on tarjottava ratkaisu toimeentuloon kaikille muille. Ei ole häpeä olla tavallinen kuvataiteilija, joka ansaitsee perustyöllä elantonsa, joka mahdollisesti kuluttaa vähän ja haluaa elää niin kuin kaikki muutkin.

On oltava muitakin kehityssuuntia kuin huippuyliopiston tarjoama. On oltava muitakin arvoja kuin menestys. Todellista innovatiivisuutta olisi luoda kestävä ja ihmiset leivässä pitävä ratkaisu. Kilpailun jatkuva koveneminen ei ole missään nimessä inhimillisesti kestäväää. Ihmisiä tippuu kyydistä. Myös pelkästään teknologiaan pohjaavat ratkaisut ovat lyhytnäköisiä.

Aalto-yliopiston raportti (2018, 31-38) antaa selkeästi ymmärtää, että yliopiston tavoitteena taiteelle on osallistua korkealaatuiseen innovointiin yhdessä teollisuuden kanssa sekä tuottaa tieteellisiä julkaisuja ja professoreita.

Jos ammattikorkeakoulut haluavat työllistää valmistuvia kuvataiteilijoita soveltaville aloille niin kuin hallitusohjelmassakin linjattiin, hyvä uutinen on, että luovat teollisuudenalat ovat suuressa nosteessa Euroopassa ja Aasiassa. Luovan teollisuuden alat ylittävät bruttoarvonlisässä jo autoteollisuuden, lentoteollisuuden ja luonnontieteet. (Aalto University 2018, 40.)

Aalto-yliopiston raportissa (2018, 40) mainitaan kasvavina aloina erityisesti elokuva, pelit, animaatio, valokuva, media, digitaide, tuotekehittely, visuaaliset tehosteet, virtuaalisen ja lisätyn todellisuuden teknologiat ja visuaalinen kommunikaatio. Listassa ei suoraan mainita kuvataiteita. Oppilaitoksilla onkin edessään sen pohtiminen, miten kuvataiteilijat voitaisiin liittää mukaan tähän kehitykseen ja missä määrin ja kenen kohdalla se on tarkoituksenmukaista. Soveltavien alojen oppilaitosten menetelmät eivät välttämättä sovellu suoraan vapaan kuvataiteilijan koulutuksen kehittämiseen. Yhteistyön tekeminen oppilaitosten välillä olisi varmasti hyödyllistä, varsinkin jos kuvataiteilijat haluavat tulevaisuudessa työllistyä palkkatöihin.

Oleellinen kysymys vapaan kuvataiteen koulutusta suunniteltaessa on, tavoitellaanko taiteen työllistävää ja kuvataiteilijan asemaa parantavaa vaikutusta markkinatalouden vai palkkatyön kautta. Mikäli kuvataiteilijan asemaa pyritään parantamaan teosmyynnin kautta eli liiketaloutena, on merkittävää tutkia trendejä ja sitä mikä myy ja mitä ihmiset haluavat ostaa. Kuluttajakäyttäytyminen ja megatrendit nousevat tärkeiksi osaluokiksi teknisten taitojen ja estetiikan harjoittelun rinnalle. Jos taiteilija ei halua olla kuluttajien manipuloija, vaan mieluummin mennä sisältö ja taiteen tradition osaaminen edellä kohti taitelijan palkkatyötä, on koulutuksessa ehkä parempi keskittyä taidehistoriaan, humanistiseen traditioon, kuvan tekemisen osaamisen lisäksi. Taiteilijan ammatti voitaisiin ehkä selkeämmin liittää humanistiseen jatkumoon, jossa valmistuvalla on lisänä hyvät käsityötaidot, ilmaisutaidot sekä akateeminen osaaminen. Opiskelija voisi valita yhden akateemisen kuvataiteen alan erityisosaamisen, kuten väriopin tai perspektiivin teoriaopinnoikseen. Hän voisi työllistyä luennoitsijaksi, selkeän ai-

heen ammattilaiseksi kuvataiteen kentän sisällä. Hän voisi jatkaa opintoja professuuriin asti ja ryhtyä tutkijaksi. Tai hän voisi työllistyä humanistisen alemman korkeakoulututkinnon kautta, hyvin kädentaidollisin valmiuksin. Jos kuvataiteen koulutus liitetäisiin humanistiseen traditioon esimerkiksi ihmistutkimuksen kautta, tutkinnolla voisi työllistyä jo laajemmin. Useinhan työpaikkahakemuksissa lukee: ”humanistisen alan korkeakoulututkinto tai muu soveltavan alan korkeakoulututkinto”. Oleellista olisi löytää se traditio ja urapolku, jota kuvataiteilija voisi työelämässä hyödyntää. Opintojen suunnittelu sen pohjalta olisi helpompaa kuin kouluttautua ensin ja sitten vasta miettiä miten työllistyä ammatissa, jossa ei ole työpaikkoja.

Liiketaloudellinen osaaminen on varmasti eduksi, jos taitelija pyrkii markkinoille, kun taas yrittäjäystaidoista olisi hyötyä myös palkkatyöllistyvyyttä tavoittelevalle kuvataiteilijalle. Työympäristön digitalisoituminen on toisaalta hyvä ja toisaalta uhka kuvataiteilijan ammatissa. Some-ympäristö on mahdollistanut yleisön kohtaamisen suoraan ja ”headhunterilla” on mahdollisuus löytää kuvataiteilijoita laajemmin ja helpommin kuin aiemmin.

Toisaalta ammattitaiteilija on saanut kilpailtavakseen oman maansa taiteilijoiden lisäksi globaalin pelikentän harrastajia ja ammattilaisia. Kilpailu on selvästi koventunut. (HS 2021b.) Myös digitaalisen ympäristön tekijänoikeudet tulisi hallita paremmin. Täydennyskoulutuksen tarve on suuri varsinkin visuaalisissa taiteissa. (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 18, 19.)

Digitaiteen osuutta koulutuksessa pohdittaessa on hyvä ottaa huomioon tutkimukset sinisen valon haitallisuudesta, ruutuaikausuosituksista, levottomuuden lisääntymisestä ja keskittymiskyvyn heikentymisestä. Somen ja naistenlehtien seuraaminen aiheuttaa tutkitusti masennusta jo kolmessa minuutissa lukemisen aloittamisesta. Ihmisen maksimaalinen sosiaalinen ryhmäkoko on Yuval Noah Hararin mukaan 150 henkilöä; sen jälkeen tarvitsemme ideologioita luottaaksemme toisiimme ja kyetäksemme toimimaan yhteistyössä. On syytä pohtia voivatko Piilaakso ja markkinatalous määrittellä sen mikä on ihmisen biologialle hyväksi ja missä määrin sitä tulee kuunnella. Onko nykyinen luontoryntäys ja kiinnostus kuvataiteisiin koronan aiheuttamaa vai hätähuuto ihmiskunnasta. Soveltuvatko aivomme ja kehomme sille kehitykselle, jota kohti meidän halutaan menevän (ja kuka haluaa)?

Mikäli taiteilijoiden työllisyysraha (Cronberg 2011) menisi läpi ja valtio alkaisi maksaa taiteilijoille työvoimasta, jota he käyttävät kulttuurin ja luovan talouden ylläpitämiseen, jotkin edellä visioituista uudistuksista voisivat muuttua tarpeettomiksi. On kuitenkin mahdollista, ettei nykyinen talousjärjestelmä kestä kattavaa sosiaaliturvajärjestelmää, jolloin jokainen joutuu yhä enenevässä määrin löytämään leipänsä jostain muualta. Siihen tarpeeseen muutokset voisivat vastata. On myös mahdollista, että nykyinen rahoitusmalli romahtaa tyystin ja uusi malli mullistaa hyvinkin pian kaiken, minkä varaan on aiemmin rakennettu. Koulutuksen muutosta kannattaa joka tapauksessa ideoida kuvataiteilijan tunnistettavan osaamisen suuntaan, jolloin hän tarvittaessa kykenisi työllistymään joko yrittäjäksi tai palkkatyöläiseksi tai molemmiksi, koska hänellä on kiinnostavaa ja haluttavaa osaamista.

3.3.2 Ekokatastrofi koulutuksessa huomioon

Kehitti kuvataide sitten tulevaisuudessa uusia suuntia tai ei, on kuitenkin varmaa, että kuvataiteilijankin pitää pystyä tulevaisuudessa huomioimaan ympäristöystävällisyys. Asiakkaat tulevat jatkossa haluamaan taidetta, joka on eettisesti kestäväällä tavalla tuotettua ja jossa ympäristöuhat on huomioitu (Herranen ym. 2013, s. 115). Koulutuksessa täytyy tulevaisuudessa huomioida, että taiteilija osaa myös perustella teoksensa ekologisesti.

Taiteilijat ovat ottaneet edelläkävijän aseman ympäristöystävällisen elämäntavan edistämässä. Kantaottavia teoksia on nähty paljon, mutta sisältöjen lisäksi kaikkien taiteilijoiden on otettava käyttöön ekologisesti kestäviä ja ympäristöystävällisiä metodeja ja materiaaleja (Herranen ym. 2013, s. 121-122). Tähän haasteeseen on myös koulutuksen vastattava pikaisesti. Oppilaitokset voisivat osoittaa työryhmän pohtimaan ja selvittämään ekologista materiaalioppia, sillä sitä tullaan tarvitsemaan pian. Kuluttajat vaativat jo nyt yrityksiltä, yrittäjiltä ja tuotteilta vastuullisuutta, ja samaa tullaan vaatimaan myös taiteilijoilta genreen katsomatta.

Aalto-yliopisto on ottanut käyttöön koulutusohjelmissaan YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. Tavoitteita toteutetaan opetuksessa, kampuksilla ja tutkimustyössä. (Aalto University 2018, 14.)

3.4 Rahoituksen perusta tulevaisuudessa

Taiteilijoiden taloudellisen aseman muutos tulee merkitsemään laajoja yhteiskunnallisia ja systeemisiä muutoksia. Huomioon on otettava keskinäisessä riippuvuussuhteessa olevat ilmiöt sekä myös mentaaliset asenteet ja niiden muutokset. Muutoksen ei uskota olevan lineaarinen vaan pikemminkin koostuvan pienistä muutoksista toimintakäytännöissä, mentaalimalleissa ja käyttäytymisessä. Useilla osa-alueilla tapahtuvat pienet muutokset voivat saada merkittävän systeemitason muutoksen aikaan taiteilijoiden tulovirroissa. Esimerkiksi näyttelypalkkioiden maksuun tarvitaan museoilta strategisia muutoksia, päätöksiä, budjetoitua ja toimia, taiteilijoilta uudenlaista ajattelua ja käyttäytymistä sekä taiteilijajärjestöiltä uudenlaista edunvalvontaa. (Uusikylä et al. 2020, s. 13-15.) Tarvitaan myös uudenlaista työllisyysajattelua: jokainen postinkantaja saa palkkaa työstään, mutta jokainen taiteilija, joka tekee taidetta ja pitää näyttelyitä, ts. harjoittaa ammattiaan, ei saa palkkaa työstään.

Vaikka näyttelypalkkiomalli vakiinnutettaisiin ja näyttelypalkkiot parantaisivat taiteilijoiden taloudellista asemaa (Uusikylä et al. 2020, s. 10), se ei kuitenkaan poista ankaraa kilpailua näyttelypaikoista. Vain osa taitelijoista pääsee esille ja saa apurahoja ja isoja näyttelyitä.

Näyttelypalkkio nähdään edelleen yhtenä uutena taiteilijoiden ”avustusmuotona” sen sijaan, että se nähtäisiin palkkana tehdystä työstä. Uusikylän, Lintisen ja Jaakkolan (2020, s. 11) tekemä raportti kyllä puhuu siitä, ettei taidetta vielääkään nähdä ammattina muiden ammattien rinnalla, josta kuuluu maksaa työstä korvaus, mutta samaan aikaan he puhuvat näyttelykorvauksesta uutena tukena ja avustuksena, joka parantaa taiteilijoiden yhteiskunnallista ja taloudellista asemaa. Sanavalinnoista käy ilmi, että taiteilijat tulkitaan edelleen elätettäväksi sen sijaan, että puhuttaisiin palkan maksusta ja palkattomuudesta työstä. Ei lääkäreillekään maksettavaa palkkaa pidetä terveystukena. Jos alkaisimme systemaattisesti puhua lääkäreiden työn rahallisesta tukemisesta, saataisi asenteemme lääkäreitä kohtaan muuttua. Myös opettajan ja sairaanhoitajan työtä on perinteisesti pidetty kutsumusammattina, joka ei ole tarkoittanut sitä, ettei siitä makseta palkkaa. Siten perusteluna palkattomuuteen kutsumusammatti on taiteilijan kohdalla varsin ontuva.

Taideoppilaitokset voivat omalla opetussuunnitelmatyöllään vaikuttaa asenteiden muutokseen. Osaksi koulutusta olisi hyvä juurruttaa teoksen tilausprosessi. Esimerkiksi opiskelija tai ryhmä opiskelijoita voisi toteuttaa teoksen tai muutokuvan asiakkaalle hiukan edullisemmin. Opiskelijoihin juurtuu käytäntö teostilauksen etenemisestä: luonnosvaihe maksaa, sitten määritellään luonnospalkkio, ja sen jälkeen sovietaan varsinaisen teoksen hinnasta ja toteutuksesta. Jos uutta sukupolvea ei opeteta vaatimaan työstään palkkaa, muutos tulee olemaan hidas ja vaikea. Oppilaitokset voisivat tällä tavalla tukea kaikkien kouluttamiensa kuvataiteilijoiden asemaa. Viimeisenä kurssina ennen valmistumista voisi olla liittyminen Kuvastoon, näyttelypalkkiosopimusten pyytäminen sekä apuraha- ja näyttelyhaku. Näihin tulisi saada strukturoitua ja jäseneltyä ohjausta henkilökohtaiset vahvuudet huomioiden.

Perustulon käyttöönotto vaikuttaisi taiteilijoiden toimeentuloon merkittävästi. Osa taitelijoista kokee, että heidän ammatinharjoittamiseensa vaikuttaa ennen kaikkea taloudellinen tilanne, ja he kantavat huolta taiteen rahoituksen ja asenteiden kiristymisestä entisestään taiteen tekemistä kohtaan (Herranen et al. 2013, 166). Perustulo voisi poistaa taiteilijat yhteiskunnallisesta asemasta, jossa he ovat riippuvaisia toisten antamista avustuksista, ja sen avulla he eläisivät samalla perustalla kuin kaikki muutkin. Selityksiä ja anomuksia ei tarvittaisi. Täten myös muiden asenteet taitelijoita kohtaan tulisivat vähemmän raskaiksi taiteilijoille kestävä. Ei tarvitsisi enää käydä julkista keskustelua siitä annetaanko taiteilijoille vai eikö anneta ja kuinka paljon kenellekin ja millä perusteella. Taiteilijan on nykyisin oltava suhteellisen meritoitunut saadakseen työskentelyapurahoja. Toimeentulo siihen saakka voi olla lähes mahdotonta ilman muuta rahoitusta (työskentelyä muussa ammatissa tai sukulaisten tukea). Perustulon käyttöönotto tuskin poistaisi luokkataustasta johtuvaa eriarvoisuutta, mutta ainakin se helpottaisi vaikeimmassa asemassa olevien ja työväenluokkataustaisten taiteilijoiden asemaa ja toimeentuloa kaventaen tuloeroja ja eriarvoistumista ammattikunnan sisällä. Perustulon lisäksi YEL-vakuutuksen alarajan nostaminen parantaisi kuvataiteilijoiden asemaa, kunhan siinä otettaisiin huomioon mahdolliset sosiaaliturvaan syntyvät aukot (Lehenkari 2018, 106).

Vaihtoehto perustulolle olisi taiteilijapalkka. Se olisi valtion maksama korvaus taiteilijalle siitä, että hän käyttää työvoimansa luovan talouden ylläpitoon myös työllisyysjaksojensa välissä. Näin taiteilijan toimenkuva ja asema olisi yhteiskunnassa selkeä.

Taiteilijan on jo mahdollista nykyisen työlainsäädännön puitteissa ylläpitää ammattitaitoaan työttömyysturvakaudella, mutta hän ei varsinaisesti saa työskennellä. Seuraava askel työllisyysrahaan ei ole enää suuri eikä aiheuta lisäkustannuksia, sillä se olisi aluksi työmarkkinatuen suuruinen. Esteenä tuntuu olevan ministeriön näkemys työttömien yhdenvertaisesta kohtelusta, vaikka ennakkotapaus omassa työssä työllistymisestään maksamisesta löytyy 1990-luvulta. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on käytössä taiteilijan tulotakuu, joka vastaa taiteilijapalkkaidea. Norjassa taiteilijan tulot vähentävät tulotakuuta, mutta eivät Tanskassa. Norjassa taiteilija raportoi toiminnastaan joka viides vuosi, mutta Tanskassa raportointia ei vaadita. Näin voitaisiin välttää negatiiviset työttömyyteen liittyvät leimat sekä vapauttaa taiteilijoiden resursseja luovan talouden käyttöön. (Cronberg 2011, 20-21.)

Taiteilijat on mahdollista rinnastaa verotuksessa, sosiaaliturvassa ja tulojen siirrossa urheilijoihin. Voitaisiin myös kehittää taiteilijoille (ja toimittajille) kokonaan oma sosiaaliturvavakuutus, kuten Saksassa jo vuonna 1983 tehtiin. Mallissa taiteenhyödyntäjät myös osallistuvat maksuihin, esim. työnantajat, museot ja galleriat. (Cronberg 2011, 16, 22, 24).

On myös esitetty erilaisia koulutuksellisia ratkaisuja taiteilijoiden toimeentulon parantamiseksi. Kuvataiteilijan tutkinto voitaisiin esimerkiksi muuttaa kaksoistutkinnoksi. Kuvataiteen pätevyyden lisäksi opiskelija suorittaisi toisen ammattipätevyyden kuten toimittajan, graafikon tai web-designerin tutkinnon. (Herranen ym. 2013, 150, 151.) Tässä kohtaa on aiheellista pohtia, kuinka monta tutkintoa henkilön on työllistyäkseen suoritettava? Kuvataiteilijan työ vaatii paljon osaamista. Voidaanko osaamisen opettelulle myös varata vaadittava aika? Ja kuinka todennäköistä on, että kuvataiteilija ehtisi tehdä leipätyönsä ohella taiteellista työtä? Parempi ratkaisu olisi tehdä kuvataiteilijan ammattitutkinnosta itsessään työllistävä ja myytävää osaamista tuottava. Merkitseminen ja osallisuus kasvaa, kun kuvataiteilija sulautuu osaksi yleishyödyllistä ammattikenttää elättämällä itsensä omalla työllään, jota jo monet kuvataiteilijat tekevät tälläkin hetkellä, mutta ilman korvausta tuottamistaan näyttelyistä. Verotulot voisivat lisääntyä, kun kuvataiteilijat pääsisivät kiinni palkalliseen työhön.

Taidejärjestöjen kuten Taidemaalariliiton, Kuvanveistäjäliiton tai Muu ry:n jäseneksi pääsyn pitäisi olla itsestäänselvyys valmistumisen jälkeen. Jos valmistuvalla kuvataiteilijalla ei ole edes ammattijärjestön tukea, mistä hän silloin tukea saa? Eivätkö edes ammattitaiteilijat usko koulutuksen valmistavan kuvataiteilijaa ammattiinsa? Mikä on silloin koulutuksen arvo? Valmistuva kuvataiteilija ei kuulu mihinkään, eivätkä edes kollegat huoli häntä jäseneksi. Systeemi ei ole varsin kannustava vaan pohjautuu edelleen meritoitumiseen, joka on todella haastavaa uran alkuvaiheessa.

Sen sijaan, että kaikkea yritettäisiin ”taiteellistaa” (Herranen ym. 2013, 160, 161) ja taidetta ympätä muihin yhteiskunnallisiin toimintoihin, tulisi taiteilijoiden pysyä omana nimikkeenään ja ammattiryhmänään, jolla on korkeakoulutus ja sitä vastaava osaaminen. Koulutusta tulisi kehittää siihen suuntaan, että se mahdollistaisi mahdollisimman korkean ammattitaidon hankkimisen, johon kuuluisi testattu ja pisteytetty osaaminen esimerkiksi piirustustaidossa, väriopissa, taidehistoriassa, digipiirtämisessä tai materiaaliopissa.

Mitä tulee kriittisen ajattelun ammattilaisiin (viittaus Herranen ym. 2013, 161), niitä tuottavat myös tiedeyliopistot, jotka opettavat systemaattisesti kriittistä ajattelua. Siten kuvataiteilijoilla ei voida katsoa olevan mitään poikkeuksellista erityisosaamista sen saralla. Myytti elää myös siitä, että taiteilijoilla on uudenlaisia näkökulmia tarjottavanaan ja raikkaita ajatusmalleja erilaisiin yhteiskunnallisiin projekteihin (Herranen ym. 2013, 161). Jos kuvataiteilijoilla todella olisi tällaista visionääristä tietoa, joka olisi luotettavampaa kuin tietoyhteiskunnan käyttämä tieteellisesti tutkittu tieto, eikö se olisi jo tullut ilmi? Eikö kuvataiteilijoita revittäisi käsistä töihin joka ikiselle taholle valtion viroista yksityiselle sektorille?

Tällaisen myyttitiedon varaan ei voi rakentaa kuvataiteilijoiden koulutusta tai toimeentuloa. On oltava osoitettua ja tunnistettavaa osaamista, joka tulee nostamaan kuvataiteilijoiden arvostuksen yhteiskunnassa. Pelkkä luovuus tuskin riittää kuvataiteilijan koulutuksen sisällöksi, sillä se on yleisinhimillinen piirre, joka ilmenee kaikilla ammattialoilla. Ei graafinen suunnittelija tai arkkitehti tarvitse kuvataiteilijaa tuomaan luovuutta työhönsä. Ei insinööri tarvitse asiaan perehtymätöntä kuvataiteilijaa tekemään ehdotuksia, jotka eivät ole realistisesti toteutettavissa. Jos tarvitsisi, markkinat

olisivat jo olemassa. Asema luodaan ja ylläpidetään selkeän tehtävän kautta. Järkevimältä näyttäisi se kehityssuunta, jossa kuvataiteilijat alkaisivat saada näyttelypalkki-
oita, luennoita ja tuottaa kulttuuria kunnallisesti sekä valtakunnallisesti. Taide ja taide-elämykset olisivat maksullisia, eivät ilmaisia. Koulutusta tarvitaan myös tuotta-
maan osaajia, jolloin jatkossa kenellekään ei olisi epäselvää mitä koulutettu kuvatai-
teilija osaa ja miksi häntä arvostetaan tuosta osaamisesta. On aika luoda kuvataiteili-
joille paikka yhteiskunnassa sen sijaan, että odotetaan paikan jotenkin myyttisesti lu-
nastavan itse itsensä.

Jos kuvataiteilija on kuvallisen kielen ammattilainen ja rakentaja (viitaten Herranen
ym. 2013, 163), tuo pätevyys on systemaattisesti määriteltävä ja opetettava kuvatai-
dealan oppilaitoksissa. Kuvataide ei myöskään ole yhteiskunnan pehmeiden arvojen
ainoa edustaja tai eettinen korkein päätäntäelin (viitaten Herranen ym. 2013, 163).
Näitä tieteenaloja opetetaan muissa korkeakouluissa ja vieläpä hyvin systemaattisesti
ja korkeatasoisesti. Kuvataide on kuvan tekemisen huippuosaamisala ja sellaiseksi se
pitäisi myös strategisesti rakentaa. Epäselvyys taiteen asemasta ja osaamisalueista ei
ole tuottanut sitä hyvinvointia ja arvostusta kuvataiteilijoille, jota korkeakoulutetun
henkilön voisi olettaa saavan, päinvastoin.

Systemaattinen koulutus kädentaidoissa ja tiedollisessa osaamisessa kuvan rakenteesta
ei sulje pois liberalismia tai pehmeitä arvoja, visionäärisyyttä, kovia arvoja, tieteelli-
syyttä tai mitään muutakaan mitä kuvataiteilija kokee oman ilmaisunsa ytimeksi. Myös
ilmaisutaidon kurssit voisivat koskettaa kuvataiteilijoita, jolloin ilmaisusta tulisi taito
ja eteenpäin myytävää tietoa.

On merkillepantavaa, että Herranen ym. (2013, 168) toteaa ettei standardinmukaisten
kuvataiteilijakloonien tuottaminen vastaa työ- tai taidemarkkinoiden vaatimuksia eikä
ole ammatinharjoittajien edun mukaista. Olisi kiinnostavaa tietää mihin tutkimukseen
tai tietoon (muuhun kuin kyselyyn vastaajien mielipiteeseen) tällainen johtopäätös
pohjaa? Onko asiaa testattu ja tosiasiallisesti tutkittu, jotta tällainen oletamus voidaan
esittää? Tämä oletamus ei toteudu eikä pidä paikkaansa muissa ammattiryhmissä,
joissa koulutus on kaikille sama ja samanlaista ennustettavaa ammattitaitoa tuottavaa.
Se on pikemminkin havaittu laadun turvaajaksi. On siis mielenkiintoista, miksi kuva-
taiteen alalla asia nähdään päinvastaisena. Onko oletuksen taustaksi tutkittua tietoa

vai pohjautuuko se myytteihin kuvataiteilijan roolista ja kompetenssista ja mystisestä, jopa yli-inhimillisestä asemasta?

Yksilöllistetyt opetussuunnitelmat (Herranen ym. 2013, 168) olisivat varmasti paikallaan kaikessa koulutuksessa perusopetuksesta lähtien, ei vain kuvataiteessa. Mutta asennetta kloonien tuottamisesta voisi myös tarkistaa. Kloonaaminen kun ei ole likimainkaan niin helppoa kuin Herrasen ym. (2013, 168) antaa ymmärtää. Muutoinhan meillä olisi yhteiskunta täynnä tasapäistävän peruskoulun tuottamia ihmisklooneja - peruskoulun, jonka muuten taiteilijatkin ovat käyneet läpi kloonautumatta tippaakaan, menettämättä mitään omasta yksilöllisestä ominaislaadustaan.

Siten kysymys kuvataiteilijoiden asemasta alkaakin näyttäytyä enemmän tahtotilan ja myytin ylläpitämänä kuin todellisena ratkaisemattomana esteenä. Taiteilijamyytin mukaan kuvataiteilijat ovat edelläkävijöitä ja jollakin tavalla poikkeuksellisia yksilöitä. Tällaiseen ei kuitenkaan voida kouluttaa opiskelijoita. Ei ainakaan ilman tulevaisuuden tutkimuskeskuksen osallisuutta, megatrendien tutkimusta ja futurologiaa. Olisiko kuvataiteilijan ammatti aika sitoa johonkin muuhun kuin sisäsyntyisiin ominaisuuksiin, jotka eivät varmastikaan tule ilmenemään niissä kaikissa lukuisissa henkilöissä, jotka alalle hakeutuvat?

Miksi kuvataiteilijuutta ylipäänsä halutaan viedä yhä yksilökeskeisempään suuntaan, kun muu yhteiskunta on alkanut jo kääntyä pois loputonta eriytymistä tuottavasta individualismista, joka hädin tuskin kykenee vastaamaan ihmisen sosiaaliseen luonteeseen ja merkityksellisyiden ja osallisuuden tunteeseen? Ja vaikka Pierre Bourdieu on Herrasen ym. (2013, 170) mukaan todennut taiteen talouden olevan tavanomaisen talouden vastakohta, jossa arvostus pohjautuu kentän itsensä myöntämiin symbolisiin palkintoihin, on taiteilijankin elettävä yhteiskunnassa, maksettava laskunsa ja elätettävä perheensä. Taide tuntuu gnostilaisuuden tavoin paheksuvan kaikkea maallista pyrkiessään irtautumaan siitä johonkin korkeampaan hengelliseen tai todellisuutta pakenevaan päämäärään.

Globaalisti merkittävimmäksi taiteen rahoittamisen väyläksi on nousemassa joukkorahoitus. Moni nuori taiteilija nimeää merkittävimmäksi tulonlähteekseen joukkora-

hoitusalustojen, kuten Patreonin ja Kickstarterin kautta tulevan rahoituksen. (Deresiewich 2020, 51.) Kuitenkin myös näissä rahoituskanavissa hyväosaiset tai ne, jotka ehtivät ihan ensimmäiseksi alustan ollessa vielä uusi, näyttäisivät erottuvan muista. Joukkorahoitus toimii niille, joilla on hyvin toimeentuleva laaja tuttavaverkosto, jotka voivat rahoittaa taiteilijan projekteja. (Deresiewich 2020, 9, 64, 66). Myös Etsyn kaltaiset alustat mahdollistavat markkinoille pyrkivän taiteilijan myynnin ja näkyvyyden lisääntymisen.

Taiteilija-apurahojen muuttaminen palkaksi parantaisi taiteilijoiden sosiaaliturvaa ja olisi helpompaa kuin pientä ryhmää koskevien lakien läpiajaminen, mutta ongelmaksi edelleen jäisi, että se koskisi vain pientä osaa taiteilijoista (Lehenkari 2018, 105).

Taidemarkkinat ovat hyvin trendiherkät, ja ne tukevat vain pienen ryhmän menestymistä. Taidemarkkinoita ja teoshankintaa voitaisiin helpottaa esimerkiksi verohelpoituksin tekemällä yrityksille, yhdistyksille ja yksityisille henkilöille taidehankinnoista verovapaita tai verotuksessa vähennyskelpoisia. Mallia on kokeiltu Tanskassa, jossa yritysten taidehankinnoista tehtiin verovapaita. Muutos vaikutti myönteisesti taidemarkkinoihin. (Lehenkari 2018, 105-106, Cronberg 2011, 20.)

Alalla vallitseva ankara kilpailu johtaa eriarvoistumiseen ja tulojen epätasaiseen jakautumiseen. Kun jokaisella on kiire ajaa omia etujaan ja taistella selviytymisestä alalle, yhteisten etujen ajamiseen ei ole aikaa. Muutosten tekemiseen ei ole halukkuutta, sillä pelkona on koko kentän hajoaminen. Kuvataiteilijoiden asema on siis edelleen huono sekä Suomessa että kansainvälisesti, mikä näkyy mm. ilmaistyönä. Millä tahansa ammattikentällä menestyminen edellyttää ympäristön hyväksyntää ja tukea. Kuvataiteen alan erityisyys on samaan aikaan alan edellytys, mutta myös sen avoimuuden ja kehittymisen este. (Lehenkari 2018, 109-110.) Siksi myös systeemitason muutokset ovat tärkeitä. Valtion on kyettävä tukemaan kuvataiteilijoita sosiaaliturvalla, ja koulutuksen on määritettävä osaaminen ja löydettävä perusteet pätevyydelle. Gallerioiden toiminnassa ja näyttelypalkkioiden maksussa tarvitaan asenteiden muutos. Kuvataiteilijat tarvitsevat tunnustettavan osaamisen, palkan tekemästään sisällön tuotantotyöstä sekä mahdollisuuden työllistyä omalla ammattitaidollaan jo olemassa oleviin työpaikkoihin sekä tukea omilta ammattijärjestöiltään.

3.4.1 Millä aika välillä muutoksia voidaan odottaa?

Jos ajatellaan, että tavoitteeksi asetettaisiin taiteilijoiden aseman parantaminen näyttelypalkkiomallin, Kuvasto-korvausten sekä taiteellisen työn tunnistamisen erityistä osaamista vaativaksi alaksi ja sitä kautta palkkioiden nousuun, kuinka nopeasti tällainen muutos voisi tapahtua?

Muutoksia voidaan olettaa tapahtuvan sekä lyhyellä aikavälillä hyvinkin nopeasti, keskipitkällä aikavälillä että pitkällä aikavälillä. Muutoksen nopeus johtuu tasosta millä muutos tapahtuu. Yksilötason muutos voi tapahtua hyvinkin nopeasti ns. mielipidevaikuttajien työn seurauksena henkilöstä toiseen tarttuvana nopeana leviämisenä. Keskipitkän aikavälin muutoksia ovat museoiden uudet toimintatavat, ja pitkän aikavälin muutoksia ovat systeemiset muutokset kuten toimintakulttuurin muutos. Muutos yksilöissä on ensiarvoisen tärkeää, sillä se tulee johtamaan muutoksiin organisaatiotasolla. (Uusikylä ym. 2020, 15-16.)

Koulutuksen muutos tulee määritellä taideoppilaitosten ja taidejärjestöjen yhteistyönä. Eri tahojen tulisi hakea yhteinen linja siitä mitä korkeakoulutetun kuvataiteilijan osaaminen on ja erottaa se riittävällä varmuudella kaikista niistä aloista, joihin jo annetaan korkeakouluopetusta kuten teologia, psykologia, terveydenhuolto tai pedagogiikka. Jos kuvataide haluaa sisällyttää ilmaisutaitoa, etiikkaa tai kriittistä ajattelua opetusohjelmaansa kuvallisen osaamisen lisäksi, tulisi se tehdä hyödyntäen jo olemassa olevia tunnustettuja ja muiden oppilaitosten käyttämiä osaamisen kriteerejä, jotta osaaminen voitaisiin todentaa ja se itseasiallisesti olisi todellista. Kuvataiteilijoiden on aika päättää mitä he ovat ja mitä he osaavat ensisijaisesti ja tunnustaa, että niillä osaamisalueilla joille he haluaisivat työntyä on jo entuudestaan suorastaan tungosta: moraalitieteet, etiikka, henkisyys, filosofia, mystiikka, onnellisuus, ympäristönsuojelu, innovatiivisuus, kriittinen ajattelu, yhteiskuntatieteet, liberalismi, individualismi, yhteisöllisyys, hoiva, graafinen suunnittelu tai digiosaaminen.

Kuvataiteilijan perusosaaminen tulee määritellä, sillä kaiken muun voi rakentaa sen osaamisen päälle oman ammattiuran aikana. Enää ei riitä eikä voikaan riittää se, että taitelijat haluavat olla se ryhmä, joka osaa sitä ja tätä ja vähän kaikkea. Osaaminen on

kyettävä näyttämään toteen tai muutoin ei voida edes puhua osaamisen olemassaolosta. Koulutuksella on mahdollista luoda vakaa pohja kuvataiteen moninaiselle osaamiselle. Tämän muutoksen soisi tapahtuvan niin pian kuin mahdollista.

4 LOPUKSI

On aiheellista kysyä, miksi taiteilijoiden keskuudessa pelätään sitä, että taiteesta tulee maallistunutta työtä (Herranen ym. 2013, 116, 117)? Taiteen juuret ovat käsityöläisyydessä, eikä sellaisen ammattitaidon omaamisessa ole mitään hävettävää, päinvastoin. Sen sijaan suuremmaksi huolenaiheeksi nousee se, etteivät kuvataiteilijat enää osaa mitään erityistä ja siksi heidän ammattinsa ja olomassalonsa kyseenalaistetaan. Eivätkö taidekoulut enää tuota osaajia? Mitä ne sitten tuottavat?

Miksi taiteesta on yhtäkkiä tullut vaihtoehto niin monelle ihmiselle? Taidekoulutukseen hakeutuu vuosittain yhä enemmän ja enemmän ihmisiä. (Roiha 2017; Herranen ym. 2013, 147.) Onko raadannasta työelämässä tullut niin vastenmielistä, että ihmiset hakeutuvat vaihtoehtoihin ammatteihin hinnalla millä hyvänsä? Tarjoaako taideala oikeasti toisen todellisen vaihtoehdon vai päätyvätkö ihmiset ojasta allikkoon? He päätyvät alalle, jossa tehdystä työstä ei suurella todennäköisyydellä saa palkkaa lainkaan ja jossa kilpailu on vielä kovempaa kuin siellä, mistä he lähtivät. Vaikeassa kilpailutilanteessa voidaan kysyä, onko taiteessa jäljellä omaehtoisuutta lainkaan? Ehkä kautta linjan ihmiset vain kaipaavat työjärjestelyjä, joissa omasta jaksamisesta on helpompi pitää huolta, ja erehtyvät kuvittelemaan romanttisen taidekuvan pohjalta, että taide olisi jonkinlainen ratkaisu ongelmaan. Loppuisiko taidealoille hakeutuminen, jos arjessa olisi mahdollista hengähtää hiukan useammin? Vai jäisikö useampi taidealalle, jos heillä olisi todellinen mahdollisuus elättää itsensä sillä ammattitaidolla, jonka he ovat koulutuksesta hankkineet?

Voitaisiinko tulevaisuudessa ajatella kuvataiteilijan ammattia samankaltaisena ammattina kuin muitakin ammatteja: jokainen paikkakunta tarvitsee omat lääkärit, sairaanhoitajan, opettajat ja poliisit. Miksei myös kuvataiteilijat? Ei olisi niitä harvoja

taiteilijoita, jotka kiertävät koko maassa, vaan jokaisella paikkakunnalla olisi oma palkattu taiteilijajoukkonsa, jonka vastuulla olisi järjestää alueen koulutukset, tapahtumat, näyttelyt, ottaa osaa kaupunkisuunnittelun kokouksiin ja keskuksen visuaalisen ilmeen suunnitteluun, jopa laatia itse teokset tai pyytää konsultaatioapua kollegoilta, kurtuoida, tuottaa sisältöjä, luennoida, verkostoitua valtakunnallisesti ja tuoda uusia tuulia ulkomailta. Tällaista lähestymistapaa voisi pitää prosenttiperiaatteen laajenuksena. Tällainen toiminta kuitenkin edellyttää, että kuvataiteilijalla on pätevyys visuaaliseen suunnitteluun ja sommitteluun sekä ymmärrys estetiikan tieteestä (perusosaaminen kunnossa).

Kuvataiteilijoiden keskuudessa tällaiselle toiminnalle näyttäisi olevan kannatusta (Herranen ym. 2013, 164, 165). Prosessin oleellisuutta lopputuloksen kustannuksella myös kannatettiin. Ajatuksena oli osallistaa kuntalaisia yhteisiin taideprojekteihin, mutta tällaisissa hankkeissa tulisi muistaa, että ihmisten sitouttaminen ja osallistaminen on hyvin haastava tehtävä näinä aikoina, kun useat ovat kiireisiä ja ylikuormittuneita. Myös lopputulokseen tulisi kiinnittää vihjattua enemmän huomiota, sillä itse prosessi ei konkretisoidu, jos lopputulosta ei synny. Lopputuloksen tavoittelussa läpi käyty prosessi on konkreettisempi, enemmän ylpeyttä ja yhteenkuuluvuutta lisäävä ja saavutuksen tuntua nostattavampi. Lopputulosta tulisi siis pitää oleellisena osana työskentelyä niin yhteisöllisesti kuin yksilötasolla. Myös vastikkeellisuus on tärkeää (toim. Mononen 2014, 45).

Oppilaitoksilla on mahdollista olla muutoksen kärjessä taiteilijoiden aseman muuttamisessa. Sellaista tilaisuutta ei kannata sivuuttaa. Maailman muutostahti on edelleen kiihtyvä, ja ratkeaminen tulee jossain vaiheessa, mutta ainakaan vielä sitä ei ole näköpiirissä. Ihminen venyy - vielä. Yksittäisen oppilaitoksen tuskin kannattaa lähteä vastaamaan muutoksen asettamiin haasteisiin yksin. Todennäköisemmin oppilaitokset pystyvät vastaamaan muutoksen haasteeseen verkostona. Sen sijaan, että koulut identifioituisivat yksittäisinä osaajien tuottajina, ne muodostaisivat yksiköitä, joiden koulutustarjonta perustuisi laajaan oppilaitosverkostoon. Oppilaitokset erilaistuisivat tiettyyn osaamiseen ja tarjoaisivat sitä osaamista laajalle asiakaskunnalle.

Esimerkiksi yksittäisen oppilaitoksen tuskin kannattaa lähteä tuomaan kurssitarjottimelle manga-piirustuksen digitaalista osaamista, vaan kääntää katse Japaniin - sinne

missä taiteenlaji hallitaan jo ja jossa osaajat ovat. Verkkokurssit ja kansainvälinen yhteistyö tulevat auttamaan opiskelijoita enemmän kuin yksittäisen oppilaitoksen raskaan koneiston ajantasaistaminen. Etäopiskelu on joustavaa ja kustannustehokkaampaa. Oppilaitoksien kannattaisi panostaa sellaisen toimen perustamiseen, jossa työtehtävä on kartoittaa yhteistyökumppaneita ja luoda suhteita ja yhteistyösopimuksia.

Toinen oleellinen oppilaitosten tehtävä tulee olemaan opiskelijoiden tuki. Alaan perehtyneet opinto-ohjaajat, ammatinvalinta ja uraohjaus tulee toteuttaa johdonmukaisesti heti kouluun tulosta aina valmistumiseen saakka. Mielellään kuvataiteilija valmistuu oppilaitoksesta mukanaan suunnitelma ainakin ensimmäisestä vuodestaan kuvataiteilijana. Tämä tulee toteuttaa yhdessä ammattilaisen kanssa.

Kuvataideopiskelijat ovat erityinen ryhmä. Siitä kuinka erityinen, tulisi tehdä tutkimusta. Herkkyys, elämän rajapinnoilla olo ja erilaiset murtumat ovat läsnä jokapäiväisessä oppilaitosten arjessa. Vaikka koulutuksessa alettaisiin tähdätä standardoituun osaamiseen, tentteihin ja arvosanoihin, on painotus pidettävä opiskelijan oppimisen tukemisessa sekä kannustamisessa parhaaseen mahdolliseen suoritukseen. Huomioitavaa on, ettei kukaan pysty parhaaseensa koko ajan ja kaikessa. Opiskelijalla tulisi olla aikaa kehittää omaa osaamistaan valikoidulla alueella ja myös päästä tekemään vastapainoksi vapauttavia ja palauttavia harjoitteita. Siten olisi mahdollisuus opettaa tulevaa kuvataiteilijaa rytmittämään työskentelyään ammattiin siirryttäessä sekä oppia tuntemaan omia rajojaan suorituspainetussa yhteiskunnassa.

Mahdollisuus keholliseen tekemiseen tulee säilyttää oppilaitosten opinto-ohjelmissa. Oppilaitosten verkostoitumisella tämä on mahdollista. Ihminen on kehittynyt satojentuhansien vuosien aikana. On kestäväntöntä odottaa, että maailman muutoksessa ja kilpailussa on mahdollista kaikkien pysyä mukana. Nykyisin kasvava joukko ihmisiä haluaa palata luontoon, maalle, käsillä ja keholla tekemiseen, koska se on meille lajityypillistä käyttäytymistä. Siellä voimme hyvin. Tätä ei tule unohtaa, vaikka maailman vauhti kiihtyisi miten hurjaksi tahansa. Aikaa vievälle rauhalliselle prosessille, jossa keho-mieli pysyy mukana, on edelleen paikkansa. Mikäli Yuval Noah Hararin (2018, 30, 32) tulevaisuuden visio on oikeassa, algoritmit tulevat korvaamaan ihmistyövoiman joka tapauksessa. Ihmisen tulee kääntää katseensa muualle. Silloin itselle luonnollisempien asioiden tekemisestä ja etsimisestä tulee olemaan kysyntää.

Kirjallisuuskatsauksen pohjalta jatkotutkimusaiheiksi nousee paitsi ihmisyyden rajallisuuden luonteen selvittäminen suhteessa kiihtyvään tahtiin ja vaatimustasoon sekä digitalisaatioon, myös kuvataiteilijoiden ja kuvataiteen opiskelijoiden erityislaatuisuuden selvittämisen sekä sen ottaminen huomioon opintojen suunnittelussa ja uraohjauksessa. Digitalisaatiokehityksen asettamia vaatimuksia kuvataiteelle voidaan tutkia ja yrittää ennakoida mihin kuvataide on menossa, mutta sitä merkittävämpänä kehityskulkuna nousee oppilaitosten verkostoituminen ja yksilöllisten opetussuunnitelmien ja oppimispolkujen räätälöiminen. Digitaiteeseen tai japanilaiseen sarjakuvaan erikoistuva opiskelija voidaan ottaa Suomessa sisään koulutuksen piiriin ja hänelle voidaan tarjota kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön kautta juuri se ammattitaito, jota hän tulee tarvitsemaan.

Kuvataide on nähtävissä rikkaana mahdollisuuksien alana. Kuvataiteella on liikkumavaraa ehkä enemmän kuin muilla ammateilla. Silti opintopolkujen selkeää strukturoimista ja ohjauksen merkitystä ei voi korostaa liikaa. Suunnitelma tehdään, siihen sitoudutaan, siinä edetään - vaikka hitaastikin - ja opiskelija saa tarvitsemansa tuen pysyäkseen suunnitelmassa. Jokainen vaihe opintopolussa tarvitsee ohjausta. Ohjaus luo turvallisuutta, varmuutta ja kehittää osaamista. Edelleen tarvitaan mentoreita ja opettajia. Tarvitaan niitä, jotka näyttävät visuaalisille ja kineettisille oppijoille, miten asiat tehdään, mikä on ammatillinen taso tehdä asioita ja mikä erottaa ammattilaisen harrastajasta. Koulutuksella on mahdollisuus siirtää osaaminen ja mahdollisuudet kuvataiteilijan omiin käsiin sen sijaan, että hänen uransa riippuu epämääräisin kriteerein tapahtuvasta meritoitumisesta. Helppous edellä ei kannata mennä. Helppous joskus tarkoittaa, ettei asioilla ole väliä. Kuvataiteilijoissa on potentiaalia. Potentiaalin virittäminen ja sen opiskelijan omaan käyttöön valjastaminen tulee olemaan arvokasta. Koulutuksella on merkitystä, sillä on väliä ja sen tulee näkyä kuvataiteilijan elämässä.

Tämänkaltainen kehitys vaatii oppilaitoksilta myös mahdollisesti uusien rahoitusmallien löytämistä. Yritysyhteistyötä, järjestörahoitusta, lahjoituksia tai lisärahoitusta valtiolta? Oppilaitoksen oma ”fundraiser”, varainkerääjä? Toivottavasti oppilaitokset löytävät ratkaisun rahoituksen järjestämiseksi. Valtion tukien voidaan odottaa kasvavan hitaasti, jos lainkaan. Ehkä ratkaisuksi tässäkin tarjoutuu oppilaitosten välinen tietotaidon vaihto.

Suuntana on globaalimaailma, jossa kulttuurien rajat alkavat hämärtyä ja sekoittua toisiinsa. Pelkästään toisen kulttuurin käytänteisiin ja sisältöihin tutustuminen voi olla niin rikastuttava mahdollisuus, että kansainvälinen yhteistyö lähtee käyntiin ilman suurta taloudellista panostusta.

Kuvataide on osa humanististen alojen traditiota. Kuvataiteessa ei kuitenkaan ole selkeää filosofiaa, jota opetettaisiin eteenpäin. Siksi on tärkeää kirkastaa kuvataiteilijoille se korkeakoulutuksen traditio ja linja, johon he kuuluvat. Suomessa koulutuksella on pitkät perinteet ja vankka arvostus. Suomalaisilla oppilaitoksilla on kyky toteuttaa uudistus kuvataiteen opetuksen järjestämisessä. Vapaus tarvitsee rakenteet ympärilleen, taiteilijat tarvitsevat rakenteet ympärilleen. Ihmiset tarvitsevat taidetta ja taiteilijoita. Koulutuksen ja osaamisen kehittäminen ja määrittäminen kirkastavat taiteilijoiden asemaa, eivät uhkaa sitä.

LÄHTEET

- aalto.fi 2021, <https://www.aalto.fi/en/research-art/scientific-advisory-boards-sab-saab>, luettu 9.3.2021.
- Aaltonen, T. & Karttunen, S. 2015. Suomalainen taiteilijapolitiikka. Apurahatuesta perusoikeuksien toteuttamiseen, Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinto ja lainsäädäntö. Toim. Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita & Mitchell, Ritva. Helsinki: Tietosanoma, 231-309.
- Aalto University 2018, Research, Art and Impact Assessment RAI 2018 Report, Uni-grafia 2019. https://www.aalto.fi/sites/g/files/flghsv161/files/2019-03/rai_2018_report_s.pdf, luettu 9.3.2021.
- Arsfennica 2021. <https://arsfennica.fi/en/foundation/>, luettu 24.3.2021.
- Cronberg, T. 2011. Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo – Raportti selvitystoimenpiteistä ja selvittäjä Tarja Cronbergin esitys hallitusohjelmantavoitteiksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:19.
- Deresiewicz, W. 2020, The Death of The Artist – How creators are struggling to survive in the age of billionaires and big tech, Henry Holt and Company, New York 2020.
- Erkkilä, H. & Vesanen, M. 1989. Miten taiteilijaksi tullaan? Helsinki: Hanki ja jää.
- Frame 2020, <https://frame-finland.fi/2020/09/08/kuvataiteen-tilastot-2019-kaynti-maarissa-jalleen-merkittava-kasvu-galleriatilasto-avaa-toimijoiden-taloutta/>, luettu 23.11.2020.
- Harari, J. N. 2018, 21 Lessons for the 21st Century, Jonathan Cape, London 2018.
- Herranen, K., Houni, P. & Karttunen, S. 2013. ”Pitäisi laajentaa työalaansa” – Kuvataiteilijan ammattirooli ja osaamistarpeet tulevaisuuden työelämässä. Cupore 21/2013.
- Herranen, K. & Karttunen, S. 2012. Kuvataidealan osaamistarpeet tulevaisuudessa – Olemassa oleviin aineistoihin pohjautuva kuvaus sekä ehdotus laadullisen ennakoinnin kehittämistä – Selvitystyön loppuraportti Opetushallitukselle 15.6.2012. Cupore.
- Hirvi-Ijäs, M. & Sokka, S. 2019. Suomen taide- ja taiteilijapolitiikka 2019. Tietovihko 2. Cupore.
- HS 2021, 14.4. Kartastenpää, T. Koneen säätiö ei enää suosi ”rohkeita avauksia”, Helsingin Sanomat, kulttuuri B3.

HS 2021b, 14.4. Airola, L. Kuka saa olla taiteilija? Helsingin Sanomat, kulttuuri B1-B2.

Hyvönen, H. 2013, Taiteellisen toiminnan laatua on voitava arvioida,

<https://blogs.aalto.fi/visioblogi/2013/05/24/taiteellisen-toiminnan-laatua-on-voitava-arvioida/>, luettu 10.3.2021.

Kupola 2016. Säätiöt, <https://kupolahumak.wordpress.com/saatiot/>, luettu 22.3.2021.

Lehenkari, L. 2018. Taiteilijoiden eriarvoisuus – tutkimus menestyksen kasautumisesta suomalaisten kuvataiteilijoiden keskuudessa 2000-luvulla, Pro gradu -tutkielma, Humanistinen tiedekunta, Turun yliopisto.

Lientola, E. 2021. Totuus taiteilijan toimeentulosta, <https://elisalientola.fi/totuus-taiteilijan-toimeentulosta/>, luettu 20.4.2021.

Maisonlahti, M. 2021. Hallitusneuvoksen kirjallinen tiedoksianto, vastaus sähköposti-tiedusteluun, 26.3.2021.

Mononen, S. (toim.) 2014, Alaston totuus taiteesta, Kirjoituksia taidemaailmasta uudella vuosituuhannella, Into Kustannus Oy, Helsinki.

Myllyntaus, O. & Karttunen, S. 2020. Julkinen taide aluerakentamisessa ja -kehittämisessä: Taloudellisen arvon tunnistaminen ja arviointimenetelmät. Cupore, verkkojulkaisuja 65.

OKM, Kulttuuripolitiikan linjaukset ja kehittäminen, <https://minedu.fi/kulttuuri/linjaukset>, luettu 25.11.2020.

OKM 2020, Tulokset näyttelypalkkiokokeilusta myönteisiä, vakinaistamista suositellaan, <https://minedu.fi/-/tulokset-nayttelypalkkiokokeilusta-myonteisia-vakinaistamista-suositellaan>, luettu 23.11.2020.

OKM 2018, Taide ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat – Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018/34, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161125/okm34.pdf?sequence=4&isAllowed=y>.

OKM 2018b, Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä – Näkymä vuoteen 2025, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018/20, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160801/OKM_20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

OKM 2017, Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20.

- Peltonen, P. 2007, Täydellinen ympyrä, Tampereen taiteilijaseuran tiedostuslehti 2007/2, Liikaa taiteilijoita, liian vähän rahaa, <http://www.tampereen-taiteilijaseura.fi/verkkolehti2007b/taidekoulutus.html>, luettu 17.3.2021.
- Pulkkinen, M. 2017, Mika on kuvataiteilijan asema työmarkkinoilla, Taiteilija, <https://taiteilijalehti.fi/mika-on-kuvataiteilijan-asema-tyomarkkinoilla>, luettu 17.3.2021.
- Rautiainen, P. 2008. Suomalainen taitelijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään. Taiteen keskustoimikunta, tutkimusyksikön julkaisuja n:o 34. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Roiha, T. 2017. Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen työn yhteiskunnallinen eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa. Tahiti: taidehistoria tieteenä, 2017 (1). <http://tahiti.fi/01-2017/tieteelliset-artikkelit/luokattomat-taiteilijat-taiteellisen-tyon-yhteiskunnallinen-eriarvoisuus-prekaarissa-taidemaailmassa/>, luettu 28.12.2020.
- Siikamäki, R. 2020. Yhdistelmävakuutus parantaisi yrittäjän ja itsensä työllistäjän sosiaaliturvaa, Akavalainen, <https://akava.fi/akavalainen/yhdistelmavakuutus-parantaisi-yrittajan-ja-itsensatyollistajan-sosiaaliturvaa/>, luettu 18.3.2021.
- SKJL 2021. Kuntavaalikoulutus. Kirjallinen materiaali, esitetty 10.2.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Yhdistelmävakuutus, <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM012:00/2018>, luettu 18.3.2021.
- Suomen taiteilijaseura 2021a. Apurahan vaikutus työttömyysetuuksiin, <https://www.artists.fi/fi/taiteilijalle/kuinka-elaakuvataiteella/apurahan-vaikutus-tyottomyysetuuksiin>, luettu 17.3.2021.
- Suomen taiteilijaseura 2021b. Onko taiteellinen työ pää- vai sivutoimista? <https://www.artists.fi/fi/taiteilijalle/kuinka-elaakuvataiteella/onko-taiteellinen-tyo-paa-vai-sivutoimista>, luettu 17.3.2021.
- Suomen taiteilijaseura 2020. Ohjeita kuvataiteilijan työn hinnoitteluun, https://artists.fi/wp-content/uploads/2020/10/kuvataiteen_palkkio_ohjeistus.pdf, luettu 23.11.2020.
- Taidemaalari liitto 2018. Aktiivimalli ja opetustyö, https://www.painters.fi/wp-content/uploads/2018/05/aktiivimalli_ja_opetustyö.pdf, luettu 18.3.2021.
- Taidemaalari liitto 2016. Taiteilijan työttömyysturvan yleiset edellytykset, https://www.painters.fi/wp-content/uploads/2016/01/Taiteilijan_tyottomyysturvan_yleiset_edellytykset.pdf, luettu 18.3.2021.

- TAIKE 2021. Tietoa taiteilija apurahasta, <https://www.taike.fi/fi/tietoa-taiteilija-apurahasta>, luettu 22.3.2021.
- TAIKE 2021b. Tietoa taiteilija eläkkeestä, <https://www.taike.fi/fi/tietoa-taiteilijaelakkeesta>, luettu 22.3.2021.
- TAIKE 2021c. Taiteilijaeläkkeitä ansioituneille taiteilijoille, <https://www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1355818>, luettu 20.4.2021.
- TAIKE 2020. Valtion taiteilija apuraha 298 taiteilijalle, <https://www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1322362>, luettu 22.3.2021.
- TAIKE 2020b. Valtionpalkinto 14 ansioituneelle taiteilijalle ja taideyhteisölle/Tiedote, <https://www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1333665#:~:text=Valtion%20taide-toimikunnat%20ovat%20my%C3%B6nt%C3%A4neet%20vuoden,yhteis-summa%20on%202226%20000%20euroa>, luettu 24.3.2021.
- TAIKE 2017. Valtion taiteilija-apurahan sai joka yhdeksäs hakija, <https://www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1179878>, luettu 17.3.2021.
- Taiteilija-lehti 2021. Joel Slotte Vuoden nuori taiteilija 2021, <https://www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1333665#:~:text=Valtion%20taidetoimikunnat%20ovat%20my%C3%B6nt%C3%A4neet%20vuoden,yhteis-summa%20on%202226%20000%20euroa>, luettu 24.3.2021.
- TAKU 2021. Jäsenyys ja palvelut, <http://taku.fi/suomeksi/jasenyys-ja-palvelut/>, luettu 24.4.2021.
- TE-live 2021. Taiteilijan toimeentulo osa 2. Taiteilijan urapolkuja, <https://www.youtube.com/watch?v=fw7H3bJ-9Fg>, katsottu 17.2.2021.
- TE-live 2021b. Taiteilijan toimeentulo osa 3. Yrittäjänä taidekentällä, <https://www.youtube.com/watch?v=g1Coya5fcH0>, katsottu 24.4.2021.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Työ- ja elinkeinoministeriön ohje TE-toimiston tehtävistä työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanossa.
- Uusikylä, P., Lintinen, U. & Jaakkola, S. 2020. #Taide Maksaa. Taiteilijoiden näyttelypalkkiokokeilun arviointi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:19, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162256/OKM_2020_19.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 23.11.2020.
- Vero.fi 2021. Apurahat, <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot/ansiotulot/apurahat/#:~:text=Yksityisten%20tahojen%20maksam>

[mat%20apurahat%20ovat,vuodessa%20valtion%20taiteilija%20Dapura-han%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4%C3%A4.&text=Vuonna%202021%20verovapaa%20raja%20on%2023%20668%2C35%20euroa](#), luettu 22.3.2021.

Vähäyörinki, A. 2020. Reilun taiteen manifesti -verkkosivu. <https://reiluntaiteen-manifesti.fi/ajankohtaista/korvaamatonta-tyota>, luettu 23.11.2020.

Wikipedia, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Arvonlis%C3%A4ys>, luettu 10.3.2021.

Yle 2011. SAMK Oy:n hallitus selkä seinää vasten taidekoulun lakkauttamisessa, <https://yle.fi/uutiset/3-5467542>, luettu 17.3.2021.

